

Heelkundige ziektenkunde ... / Uit het Latijn ... vertaald.

Contributors

Plenck, Joseph Jacob, Ritter von, 1738-1807.

Publication/Creation

Utrecht : G.T. van Paddenburg, 1799.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/wmjnqxac>

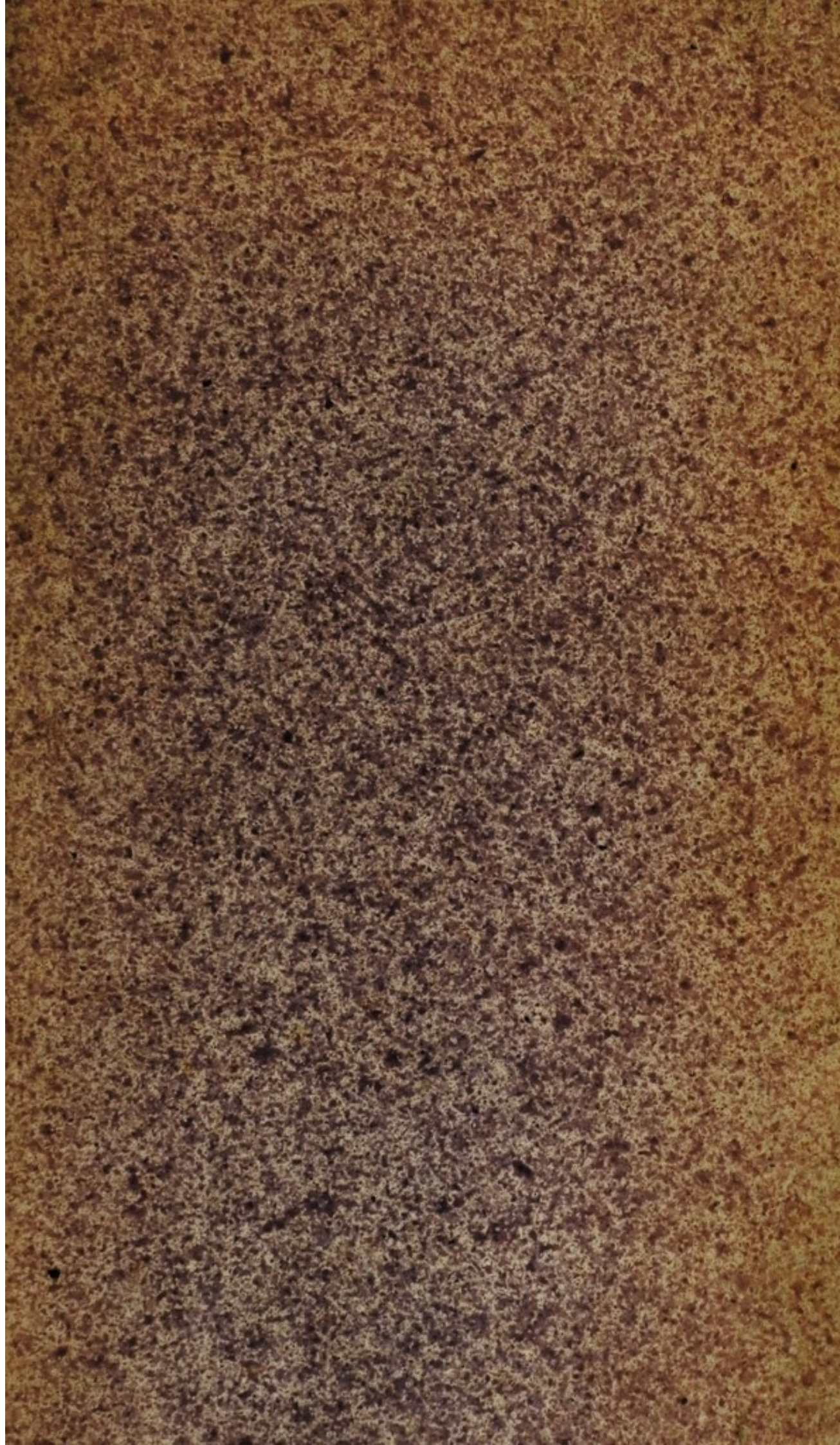
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

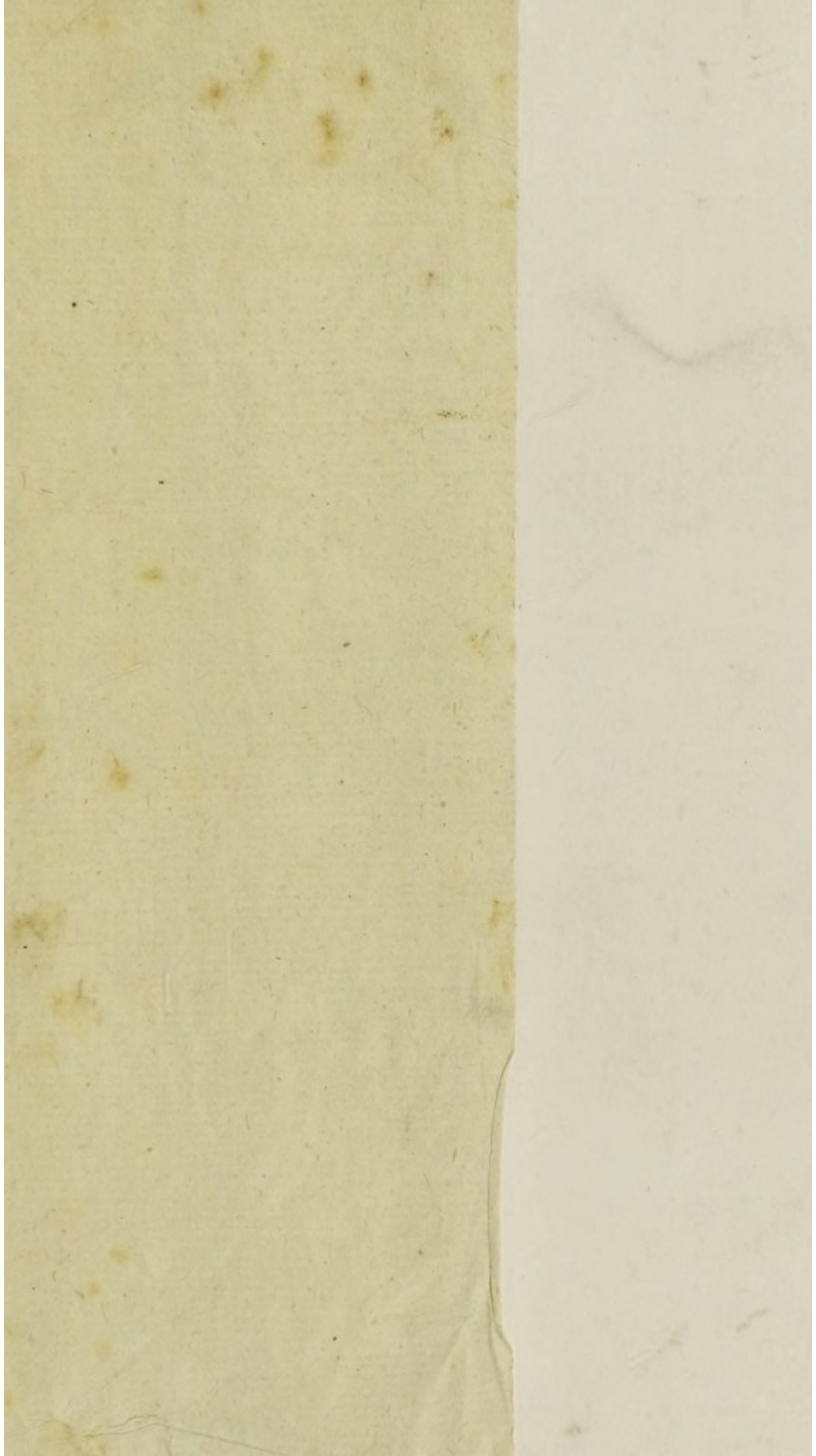

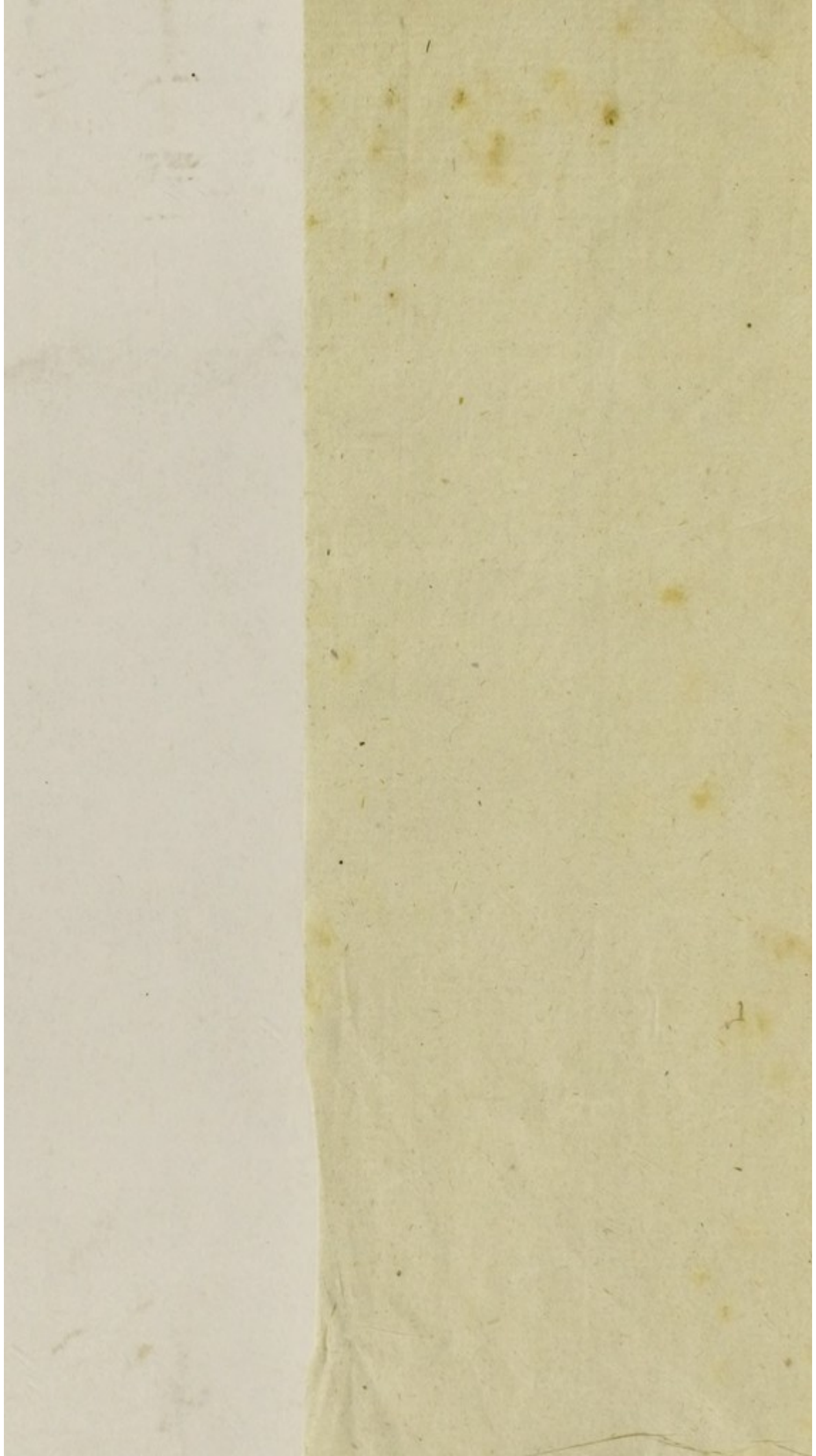
Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

41581/B

IV. 6. 80

HEELKUNDIGE ZIEKTENKUNDE.

D O O R

J. J. P L E N C K,

HOOGLEERAAR IN DE GENEESKUNDE

T E

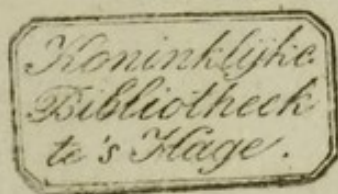
T U R N A U.

Uit het Latijn en Hoogduitsch vertaald.

Te U T R E C H T, bij
G. T. VAN PADDENBURG EN ZOON,
Boekverkopers achter St. Pieter.

1 7 9 9.

HEERKUNDE
ZIEKTENKUNDE

DOOR

J. J. PLECK

HOOFDLEZER IN DE GENESKUNDE

DE

TURM

Uitgegeven door de

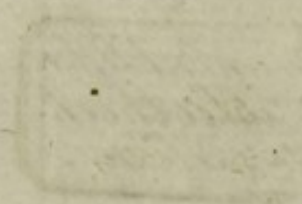
WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

TURM

C. VAN RAVENSTEIN

Dr. J. J. PLECK

1882

Wij wenschen dat ook die Kunst niet dezel-

ve gaagte zal worden ontvingen als vele an-

dere van denzelfden Schrijver, en dat het mag

V O O R B E R I C H T.

van alle uitwendige ongemakken.

Daar eene grondige kennis der ZIEKTEKUN-
DE en alles wat tot dezelve aanleiding geeven kan,
het zij meer van verre, als ook van nabij, van
zeer veel belang is, voor de geenen, wien de zorg
der uitwendige ziekten is toevertrouwd, zoo zij
ten minsten wenschen op eenen vasten grond te
bouwen, daar kan het niet anders, of het moet
den Heelmeesteren genoeg geeven, dat ook
dit werkje van den kundigen PLENCK hun daar-
toe eene gegronde voorlichting geeven zal.

Wij

VOORBERICHT.

Wij wenschen dat ook dit stukje met dezelve graagte zal worden ontvangen als veele andere van denzelven Schrijver, en dat het mag aanleiding geeven tot eene redelijke behandeling van alle uitwendige ongemakken.

DE *Heelkundige Ziektekunde* is eene *Pathologia Chirurgica.*
wetenschap, welke handelt over de uitwendige ziekten.

Zij word verdeelt

In een *Algemeene*, welke de ziekten *Generalis.*
in het algemeen, en in een

Bijzondere, welke ieder derzelve afzonderlijk beschouwd. *Specialis.*

De *Algemeene Ziektekunde* word in vijf stukken verdeelt.

1. Handelt over de naamen, verdeelingen, en onderscheid der ziekten. *Nosologia.*

2. Over derzelve oorzaaken. *Ætiologia.*

3. Over derzelve toevallen. *Symptomatologia.*

4. Over de kenteeken en. *Semeiotica.*

5. Over de geneezing. *Therapeia.*

Therapeia. Het Leerstuk over de Geneezing der Ziekten word in drie deelen onderscheiden.

Hygieine. 1. Gaat over de Levenswijjs en reegeling der natuurlijke dingen.

Pharmaceutica. 2. Over de Hulpmiddelen.

Chirurgia. 3. Leert de Ziekten, door de hand alleen, of door werktuigen geneezen.

Nosologia. Het eerste stuk der Algemeene Ziektekunde bepaald zich, omtrend de Benamingen, Verdeelingen en het Onderscheid der Ziekten.

Morbus Externus. Een uitwendige Ziekte is eene tegen-natuurlijke gesteldheid van eenig deel des Menschelijken lichaams.

Denominations. De benamingen der Ziekten worden ontleend, of van hunnen aart, of van hun voornaamste toeval, of van hunne naaste oorzaak.

Divisio. De verdeeling der Ziekten kan hoofdzakelijk tot deeze drie navolgende klassen gebracht worden.

Morbi Simples partium solidarum. 1. Eenvoudige Ziekten der vaste deelen.

2. Werk-

2. Werktuigige Ziekten der vaste deelen. *Organici.*

3. Ziekten der vloeijbare deelen. *Partium fluidarum.*

Eenvoudige Ziekten der vaste Deelen,
zijn tegennatuurlijke gesteldheeden, der
Eigenschappen welke de vezelen van ons
lichaam uitoeffenen. *Vires.*

De voornaamste Eigenschappen onzer
lichaamsdeelen zijn; derzelver

1. Zaamenhang. *Cohæso.*

2. Veerkracht. *Elastici-*
tas.

3. Prikkelbaarheid. *Irritabili-*
tas.

4. Gevoeligheid. *Sensilitas.*

De Ziekten der zaamenhang. *Morbi Co-*
hæisionis.

De zaamenhang der eerste beginzelen,
waar uit de veezelen bestaan; kan op
drieërlij wijzen van den natuurlijken staat
afwijken. *Elementa.*

1. Zij kan te zwak of te weinig zijn. *Cohæso de-*
ficiens.

2. Zij kan te sterk of te veel zijn. *Excedens.*

3. Kan zij geheel verbrooken worden. *Soluta.*

Wen de zaamenhang der eerste begin-
zelen van de vezelen des lichaams te wei-
nig of te zwak is, word zulks in de
zachte deelen, eene *slapheid* der vezelen,
in de harde, eene *weekheid* genaamd. *Partes molles laxi-*
tas fibra-
rum Molli-
ties.

Is in tegendeel de zaamenhang te sterk
of te veel, dan noemt men dit in de
Rigiditas. zachte deelen: eene *stijfheid* of *onbuig-*
Fragilitas. *zaamheid*, in de harde eene *brosheid*.

De geheele vernietiging der zaamen-
Tabus. hang, maakt in de eerste eene *versmelting*,
Pulvis. *wegvloeiing*, in de laatste *asche*, *stof*.

Morbi
Elasticita-
tis.

De Ziekten der Veerkracht.

De Veerkracht der deelen kan of te
veel, of te weinig zijn.

Æstuatto.

De al te sterke Veerkracht word ge-
spannenheid,

Inertia.

De verzwakte Veerkracht eene *werke-*
loosheid der veezelen genaamd.

Morbi Ir-
ritabilita-
tis.

De Ziekten der Prikkelbaarheid.

De Prikkelbaarheid der spierveezelen
kan op vierërleiwijze eene Ziekte veroor-
zaaken; zij kan namentlijk, of te sterk,
of te zwak, of in beweging te licht
aangedaan, of geheel onbeweeglijk zijn.

Irritabi-
litas.

Mobilitas
fibrarum
muscula-
rium ni-
mia.

Torpor fi-
brarum
muscula-
rium.

De te sterke Prikkelbaarheid word eene
al te groote beweegbaarheid der Spiervee-
zelen genaamd.

De verzwakte Prikkelbaarheid maakt
eene *verslapping der Spierveezelen*.

Eene

Eene tegennatuurlijke zamentrekking der Spiervvezelen, word kramp.

Spasmus.

Eene tegennatuurlijke onbeweeglijkheid derzelve, lamheid genaamd.

Paralyfis.

De Ziekten der gevoeligheid.

Morbi sensilitatis.

Eene al te groote gevoeligheid veroorzaakt onaangenaam gevoel, en bij verderen voortgang pijn.

Ingrata sensatio, Dolor.

Eene verzwakte of afweezende gevoeligheid, brengt gevoelloosheid voort.

Insensibilitas

Werktuigige Ziekten der vaste Deelen.

Morbi

Zijn tegennatuurlijke gesteldheeden der zichtbaare eigenschappen in de vaste deelen van ons lichaam.

Qualitates visibiles.

De zichtbaare eigenschappen van de werktuigen onzes lichaams, zijn, derzelver getal, omtrek, grootte, gedaante, ligging, zaamenvoeging, geheelheid, zaamenhang, zelfstandigheid, couleur, warmte, oppervlakte, zwaarte.

De Ziekten in getal.

Morbi Numeri.

Kunnen tweezinds zijn, of in te groot of te klein getal.

Het getal is te groot wanneer 'er ses vingeren, drie ballen, eene dubbelde roede of twee hoofden, gevonden worden.

Het getal is te klein, wanneer 'er eenig deel aan het lichaam ontbreekt; bij voorbeeldt, een arm, vinger, been, enz.

Morbi di-
ametri.

De Ziekten van den omtrek.

Ook deeze kan in twee opzichten zondigen, of den omtrek der houdene deelen kan te groot, of te klein zijn.

Amplitudo
morbosa.

In het eerste geval word eene *tegen-*
tuurlijke wijde gebooren.

Angustia
morbosa.

In het tweede is derzelve *engte* te groot.

Tot de eerste klasfe worden zeeven zoorten gebracht.

Eurisma.

1. Eene tegennatuurlijke verweiding der Vaaten, of natuurlijke holligheeden, als bij v. b. in de waare slagader en aderspatten; in de Buikwaterzucht enz.

Phlogosis.

2. Eene tegennatuurlijke verweiding der vaaten, welke bloed of andere vochten omvoeren, gepaard met roodheid en hitte, gelijk in de ontsteking en roode vlekken.

Anastomosis.

3. Eene tegennatuurlijke verweiding der natuurlijke openingen of mondjes der vaaten, als bij v. b. in sommige bloed.

bloedstortingen, en in de buikringen bij Liesbreuken.

4. Eene tegennatuurlijke verweiding der pooren, in de wanden der vaaten of holligheeden plaatsgrijpende; waardoor de vochten, welke natuurlijk in dezelve opgeslooten zijn, thans als door eene teems doorzweeten; zoodanig eene doorsijpeling heeft in alle sterke ontsteekingen, of in alle tegennatuurlijk uitgesette holligheeden plaats. *Diapedesis.*
5. Eene tegennatuurlijke opening der vaaten of holligheden, als bij v. b. eene verwonding der bloedvaten, of der holligheden van het bekkeneel, borst, of buik. *Diæresis.*
6. Eene scheuring der bloedvaten of holligheeden, bij v. b. eene doorbraak van de Navel, bij eene buikwaterzucht; eene breuk der gewrichtsbanden bij ontwrigtingen, der aderen in aderspatten, der slagaderen in de slagaderspatten. *Rixis.*
7. Eene tegennatuurlijke doorslijting of doorvreting van eenige holte, het zij door eene scherpte, brandmiddel of zweer. *Diabrosis.*

*Angustia
morbosa.*

Tot de Ziektens van het tweede soort of die uit eene tegennatuurlijke engheid ontstaan, behooren insgelijks zeven soorten.

*Emphra-
gis.*

1. Eene verstopping van de uiteindens der vaaten of leibuisen, veroorzaakt door eene ophooping van eenig vocht in de vaaten of buizen zelve.

Stenochoria.

2. Eene toefluiting der weegen of buizen, door eene verdikking van de wanden der buizen zelve; dus gebeurt het somwijlen dat de opzwellling of uitzetting van de binnenste rok des Slokdarms, der Pisweg, of der Scheede, eene bezetting deezer openingen te weeg brengt.

Thlipsis.

3. Eene drukking der vaaten of holligheid, te weeg gebracht door eene oorzaak buiten het vat of de holligheid zelve gelegen. Zo kan een knoestgezwel onder den Oxel, door zijne drukking den Armflagader in zijne werking beletten, den aanvoer van bloed naar den arm verhinderen, en eene uitdrooging te weeg brengen.

*Contracti-
lias Cavi-
tatis.*

4. Eene tegennatuurlijke zaamentrekking en toefluiting van eenige buis
of

of weg, veroorzaakt door deszelfs eigene zaamentrekkende kragt; dus brengt eene te zaamgetrokke Pisbuis, eene belette pisloozing te weeg.

5. Eene tegennatuurlijke zaamenvalling of toefluiting der vaaten of buizen, bij v. b. in de Navelvaaten na de geboorten. *Synizefs. Collapsus.*

6. Eene tegennatuurlijke zaamengroeijing der vaaten of weegen, zo als men bij voorbeeld in den ouderdom ontwaard. *Symphisis.*

7. Eene al te geringe opening der buizen, welke natuurlijk geöpend zijn moeten, bij v. b. in de verënging der Voorhuid, of te kleine opening in den Rechten darm. *Angustia aperturae.*

De Ziekten in grootheid.

De natuurlijke groote der deelen kan of overmaaten groot, of te klein zijn.

De vermeerderde omtrek van eenig deel, word *Zwelling* of *Gezwel* genaamd; hier toe behooren dus alle zoorten van tegennatuurlijke gezwellen. *Tumor, Intumescencia.*

De verminderde omtrek of grootheid word *vermagering*, *verdorring* genaamd, *Aridura.*

dit ziet men soms in het Been of aan den Arm.

*Morbi
figure.*

De Ziekten in gedaante.

*Oblongum
Caput.*

*Parvum
Caput.*

De gedaante van eenig deel met betrekking tot deszelfs natuurlijke gesteldheid, verschilt nu eens in zijne maat, dan eens in dikte of veranderde gedaante: dus kan eene vermeerderde omtrek of platheid van het hoofd, een *langwerpig hoofd*, integendeel deszelfs verminderde oppervlakte een *klein hoofd* voortbrengen; even eens kan zulks plaats hebben met opzicht van alle de afmetingen van eenig deel of afwijkingen van de natuurlijke gestalte, dus bij voorbeeld kan 't Hoofd scheef, de Hals krom, de Ruggegraat gebogcheld, de Dijen en Beenen geboogen zijn.

*Morbi
Situs.*

*De Ziekten uit eene veranderde
ligging.*

Ook deeze kan, of met opzicht tot de plaats waar, de holligheid waarin, of richting welke natuurlijk plaats hebben moet, tegennatuurlijk zijn.

*Error
Loci.*

In het eerste geval word eene *verkeerde plaatsing* gebooren, bij v. b. een Tand uit het Verhemelte, de Teeldeelen vlak onder de Navel, of omgekeerd.

In

In het tweede, eene *plaatsverlaating*, bij v. b. in de Breuken, Uitzakkingen, Ontwrichtingen en Verstuïtingen.

Ectropia.

In de derde plaats, wen de deelen hunne natuurlijke richting verliezen, ontstaat 'er eene *scheevheid*, bij v. b., des Hoofds, der Tanden of van de Baarmoeder.

Obliquitas.

De Ziekten der zaamenvoeging.

Morbi Nexus.

Deeze is soms te zwak, soms te sterk; in het eerste geval word 'er eene al te *groote beweegbaarheid*, vooral in de Gewrigten, in het tweede eene *stijfheid* of *geheele zaamengroeiing*.

Nimia Mobilitas.

Rugiditas.

Ancylosts.

De Ziekten des geheels.

Morbi Continuitatis.

In sommige gevallen worden de deelen die geheel zijn moesten tegennatuurlijk gescheiden; in andere word het natuurlijk gescheidene, tegennatuurlijk vereenigd gevonden; het eerste heeft plaats, zo wel in de zachte als harde deelen, en deezen bij voorbeeld in alle Wonden, Zweeren, de Hazemond enz.

Solutio Continui.

Continuitas soluti.

In geene in de Beenbreuken, Splijtingen en Bederf.

De

De tegennatuurlijke vereeniging vind men in den geslooten Aars , Scheede , Roede.

*Morbi
Consisten-
tia.*

De Ziekten der zaamenhang.

Induratio.

De te groote zaamenhang der deelen onderling , word *verharding* genaamd , bij v. b. in de Verharde en Beengezwellen. Wen integendeel de zaamenhang te gering is , spruit hier uit eene *weekheid*; dit ontwaard men , in het vochtgezwel , ettergezwel en koud vuur.

Mollities.

*Morbi
Substan-
tia.*

De Ziekten der zelfstandigheid.

De zelfstandigheid der deelen word dikwerf wonderbaarlijk verandert , dus ziet men de zachte deelen verwisfelen in Kraakbeen , Been , Beenweer , Aarde , Weeldrig vleesch , Vetklomp , Knoestgezwel , Rotstoffe en bij omkeering de Harde in Pap en Vleeschachtige klompen.

*Morbi
Coloris.*

De Ziekten der Couleur.

De natuurlijke couleur word soms geheel en al verandert , of is afweezig; het eerste gebeurd , bij Ontsteeking , alwaar de natuurlijke couleur in een tegennatuurlijke roode; bij het Koudvuur in een
pair-

paarsche; bij Beenbederf, of Drooge versterving in een zwarte, veranderd word.

Het verlies der natuurlijke couleur doet zich soms voor, na Wonden of Zweeren of diergelijken.

De Ziekten van warmte.

*Morbi
Caloris.*

Deeze is of sterker als natuurlijk bij v. b. in de Ontsteekingen, of geheel vernietigd, bij v. b. in het Koudvuur.

De Ziekten van oppervlakte.

*Morbi
Superficii.*

Een te groote *ruuwheid* ziet men veelvuldig in Puisten, Blijnen, Blaaderen en Schilfers.

Scabrities.

Een al te groote *gladheid* word nu en dan in eene te vroege kaalheid waargenomen.

Glabrities.

De Ziekten der zwaarte.

*Morbi
gravitatis.*

De tegennatuurlijke vermeerderde *zwaarte* komt in Ontstookene deelen.

De tegennatuurlijke ligtheid, in het Luchtgezwel over het geheele lichaam, en hier van daan dat *verrotte* lichaamen op het water drijven.

Levitas.

*Morbi
partium
Fluida-
rum.*

De Ziekten der vloeibaare deelen.

De vochten van ons lichaam kunnen zondigen,

<i>Quantitas.</i>	1. In derzelver Hoeveelheid.
<i>Cohæren- tia.</i>	2. ——— Zaamenhang.
<i>Acritas.</i>	3. ——— Scherpte.
<i>Degenera- tio.</i>	4. ——— Ontaarting.
<i>Miscela.</i>	5. ——— Mengeling.
<i>Retentio.</i>	6. ——— Ophouding.
<i>Excretio.</i>	7. ——— Uitloozing.
<i>Secretio.</i>	8. ——— Affschijding.
<i>Motus.</i>	9. ——— Beweeging.

*Morbi
quantita-
tis.*

De Ziekten van de hoeveelheid.

De hoeveelheid van bloed kan te groot of te klein zijn. Het eerste noemt men *Volbloedigheid, Volheid.*

*Plethora.
Kenean-
gia.*

Het tweede *Bloedleedigheid*, ontruiming der vaaten.

*Univer-
salis, Par-
ticularis.*

Deeze volheid, kan of algemeen in alle de vaaten plaats grijpen, of maar al-
lén in bijzondere deelen; hierom word
zij in eene *algemeene* en *bijzondere* ver-
deeld.

Nu

Nu eens word deeze volheid in der daad door eene vermeerderde hoeveelheid van goed bloed, of andere vochten veroorzaakt en dan noemt men zulks eene *Vera.*
waare volheid.

Soms worden de vochten alleen maar verdunt en uitgezet, en dan word 'er eene *Spuria.*
onwaare volheid gebooren.

Desgelijks kan een *gebrek* van goed bloed ook over het geheele lichaam of in eenig bijzonder deel plaats grijpen, en ondergaat dus dezelve onderdeeling als de volheid.

De Ziekten uit den zaamenhang.

De eerste beginzelen, welke onze vochten zaamenstellen, kunnen onderling te naauw vereenigd zijn, waar door eene *Verdikking* gebooren word, of te weinig *Spissitudo.*
zaamenhangen, en hier door word eene te groote *Dunheid* veroorzaakt, of derzelve vereeniging laat eene geheele *Tenuitas.*
af-scheiding van ééne of meer dier zaamenstellige beginzelen toe. *Secessus.*

De verdikking ontstaat, of uit eene gebrek der waterachtige deelen, en word *eenvoudige*, of wen eene Zwartgallige, *Simplex.*
Lijmachtige of Ontsteekenachtige ongesteldheid 'er bij komt, *zaamengestelde* ge- *Composita.*
naamd.

Zo

Zo is ook de *verdunning*, welke alleen door eene overvloed van waterachtige deelen veroorzaakt word, *eenvoudig*, daar alle bijkomende scherpte dezelve *zaamengefeld* maaken.

Wanneer integendeel sommige deezer beginzelen te gemakkelijk van elkander scheiden, daar zij natuurlijk met elkander moesten vermengd blijven; bij v. b. wen van de algemeene bloedshoeveelheid, of het Water, of Zout, of Olie, of Slijm, of Aardachtige zich afscheid, zo worden hier door verschillende Vochtsontaartingen gebooren, welke in het Leerstuk over de Oorzaaken der Ziekten zullen behandeld worden.

*Morbi
acritatis.*

De Ziekten uit scherpten.

Wanneer onze vochten tegennatuurlijke hoedanigheeden ontvangen, welke tevens aan dezelve een prikkelend vermogen geven, worden dezelve *scherptens* genaamd.

Acritates.

*Vulgares,
Specificæ.*

Deeze scherptens zijn *gemeene* of *eigensoortige*.

De gemeene scherptens zijn.

Acida.

Eene zuure. Wanneer een te groote hoeveelheid Zuurzout in de vochten huisvest.

Eene

Eene *Loogzoutige*, wanneer het vlugge
Loogzout te veel is. *Alcalina.*

Eene *Armoniaczoutige*, wanneer het
Zout, het geen eigenaartig in onze
Vochten hoort, overvloed. *Ammoni-*
acalis.

Eene *Peekelachtige*, wanneer het ge-
meene Zout in te groote hoeveelheid
aanwezig is. *Murta-*
tica.

De eigenzoortige Scherpten zijn: *Specificæ*

1. *Die der sleepende Ziekten.* *Morbi*
Chronici.

Als de Scheurbuikige, Venerifche, Gig-
tige, van het Voeteuvel, Zinkenachtige,
Kropzerige, Knoestachtige, Kankerachtige,
Zweerachtige, van 't Beenbederf, Schurf-
tige, Lazerijachtige en van den Poolfche
Vlegt.

2. *Die der heete Ziekten.* *Morbi*
acuti.

Als der Kinderpokjes, Mazelfmet, Rood-
grond, Roos-, Pest-, Rot-, Heete- of
Tusfchenpoozende Koortzen.

De Ziekten uit ontaarting der
vochten. *Morbi*
Degenera-
tionis.

De Vochten, welke natuurlijk in ons
lichaam huisvesten, kunnen, zonder eeni-

ge kennelijke geweldige oorzaak, van hun natuurlijken aart veranderd worden.

Zodanige veranderingen worden *Ontaartingen* genaamd, en huisvesten, of in de zogenaamde Eerste Wegen, alwaar zij *Onzuiverheeden*, of in de Vochten zelve, alwaar zij *Kwaadzappigheid*, *Bederf der Vochten* genaamd worden; zodanige *Vochtontaartingen* bestaan

*Rance-
scentia.*

1. Of in een bederf der olieachtige deelen, welke natuurlijk onscherp zijn, in een scherp vocht, zo als men bij v. b. in bedorve Booter ontwaard.

*Putre-
scentia.*

2. Of in een geheele Ontaarting van Bloed of andere Vochten van ons Lichaam, in een dun en stinkend vocht, zo als men in een dood lichaam, of eenig verstorven deel van het zelve, bespeurd.

*Purule-
scentia.*

3. Of de vochten, welke Lijmaartig en aan Verdikking onderworpen zijn, ontaarten in een wit scherpeloos vocht, *Etter* genaamd.

1. De *Etter* nu is goede en waare *Etter*, wanneer dezelve smaakeloos en zonder reuk, de zelfstandigheid heeft van Room van Melk, geelachtig van Couleur, zwaarder dan Water

ter , in het Vuur brandbaar is en na een voorafgaande Ontsteeking , Wond of Zweer , kennelijk word.

2. De *Etter* is kwaad, als dezelve de tegenovergestelde eigenschappen bezit, dus dun, stinkend, scherp, groen, zwartachtig of bruin is, dit word ook *Bloedige Etter* of *Scherp Water* genaamd.

*Sanies
Ichor.*

3. De *Etter* word onwaare genaamd, welke eene geele Slijm gelijkt, in het Vuur niet brand, noch eene voorafgaande Ontsteeking of Wond als Oorzaak erkend, deeze ziet men in de Verkoudheid, den Druipert, onwaare Traanfistel, en den witte Vloed.

De Ettervorming is tot nog toe duister, de *Geleiachtige* aart der wei in Wonden, Zweeren, en bij Ontsteeking, uit de ontstooke Vaaten als uitzweetende, en zich vermengende met de Olieachtige deelen des Vetroks, schijnt de zelfstandigheid des Etters te vormen; de Onwaare Etter is onbrandbaar wegens gebrek aan Olie.

Pyogenia.

*Crusta
inflammato-
ria.*

4. *De ontsteeken Korst* , is eene tegen-
natuurlijke Ontaarting van het wij-
of lijmachtige gedeelte des Bloeds,
in een wit en taaij Vocht, het welk
de oppervlakte van het Bloed, in
Ziekten, van een ontsteekenachtigen
aart, uit de aderen des Lichaams ge-
trokken, bedekt.

*Cancro-
scientia.*

5. *De Kankerwording* , is eene veran-
dering van de opeengehoopte voch-
ten in het Knoestgezwel, in eene
eigenzoortige Scherppte, welke alleen
in den Kanker plaats heeft.

*Acrescen-
tia Bilis.*

6. *De scherpte der Gal* , is eene bij-
zondere Ontaarting der Galle.

Atra bilis.

7. *Zwarte Galle* , zo als in de Zwartgal-
ligheid en Razernije.

*Acrimo-
nia mate-
ria perspi-
rabilis.*

8. *De scherpheid van de stoffe welke de
onzichtbaare Doorwazeming maakt* ,
en uit eene beletting of ophouding
van deeze voorkomt.

*Acrimo-
nia urinæ.*

9. *Scherpte uit eene ophouding der
Pis.*

*Acrimo-
nia sterco-
rea.*

10. *Scherpte uit eene ophouding der
Drekstoffe.*

11. *Scherp-*

11. *Scherpte welke uit de opslorping in Zweeren, en omvoering van deeze door den gemeenen Vochtstroom, veroorzaakt word.* *Acrimonia ulcerum.*

12. *Onzuiverheid der eerste weegen, deeze kan meenigvuldig zijn, of zij word voorgebracht door zuure, rottige, gallige, sterke, lijmachtige, zoute, raauwe, specereiachtige, scherpe, aardachtige, windrige, vergiftige of met wormen bezette zelfstandigheeden; naar welkers verschillende Aart, derzelver onderscheide Benamingen ontleend worden.* *Saburra primarum Viarum.*

13. *Eindelijk behoort hier toe die ont-aarting der vochten, waardoor zij dan eens de overeenkomst met Honing, Pap, Vet, dan eens met die van Kraakbeen, Been, of Aarde, erlangen.* *Degeneratio liquorum.*

De Ziekten van onderlinge Mengeling.

Morbi miscelæ.

Deeze worden gebooren, wen de eerst zamenstellende deelen onzer vochten met elkander kwalijk vermengd zijn. Hiertoe

dierhalven worden de volgende ongesteldheeden gebracht, als te groote

<i>Aquositas.</i>	1. Waterachtigheid, wanneer 't Water te veel is, gelijk in de Waterzucht.
<i>Oleositas.</i>	2. Of wen 'er te veel Olij aanwezig is, gelijk in de te groote Vetheid.
<i>Chylositas.</i>	3. Of wen de Melk overvloed, zo als bij Kraamvrouwen.
<i>Glutinositas.</i>	4. Of wen Slijm te veel is, gelijk in koude slijmerige Gestellen.
<i>Cruositas.</i>	5. Of wen het roode gedeelte des Bloeds overvloed, gelijk in de bloedrijkheid.
<i>Gelatinositas.</i>	6. Of wanneer Lijmachtige vochten de overhand hebben, zo als bij kinderen.
<i>Terrestri-
tas.</i>	7. Of wanneer het Aardachtige zichtbaar is, gelijk in den Ouderdom, het Voeteuvel, en die aan Steen onderworpen zijn.
<i>Acritates.</i>	8. En eindelijk wanneer eenige Scherpe Stoffe boven de andere vochten kennelijk word. Zie hier over de <i>Scherpten</i> .

De

*De Ziekten uit eene verdwaling
van plaats.*

*Morbi
ex errore
loei.*

Wen de vochten uit de vaaten waar-
in zij natuurlijk plagten omgevoerd te
worden , nu in andere buizen tegenna-
tuurlijk overgaan , word zulks *Verdwaa-
ling van plaats* genaamd ; dit geschied dik-
werf in Ontsteekingën , als het roode
Bloed overgaat in zodanige vaaten , wel-
ke anders Weij of Waterachtige vochten
omvoeren.

*De Ziekten uit een ophouding
der vochten.*

*Morbi
retentio-
nis.*

De belette Uitloozing van vochten wel-
ke natuurlijk uit het Lichaam ontlast moe-
ten worden , maakt eene *ophouding* ;
hier toe behoort de Ophouding der stof-
fe van de onzichtbaare Uitwazeming , der
Pis , Ingewands vuiligheden , van de Melk ,
Maanftonden , Kraamvloed , Aambijen , Et-
ter en van alle andere Ziekte stoffe.

Retentio.

*De Ziekten door eene uitloozing
der vochten.*

*Morbi
Ex Excre-
tione hu-
moris.*

De Ontlasting van eenig vocht uit het
Lichaam , word *uitloozing* genaamd ; hier
toe kan de tegennatuurlijke of te groote
uitloozing van Bloed uit een Wond , van

Excretio.

Etter uit eene Zweer, van Wije of Water uit eenig Waterachtig gezwel, gebracht worden.

*Morbi
Ex secre-
tione hu-
moris.*

*De Ziekten uit afscheiding der
vochten.*

*Effusio.
Extrava-
satio.*

Eene tegennatuurlijke afscheiding van eenig vocht, is eene *uitstorting* of *uitvaating* van eenig gezond vocht uit zijne eigene vaaten in de cellen des Vetroks, of in de groote Holligheeden van ons Lichaam.

Hier toe behooren de uitvaating van Bloed in de Bloedron; van Water in Watergezwellen; van Lucht in het Luchtgezwel en van Melk in Melkgezwellen.

Metastasis.

Verplaatzing integendeel word genaamd, wen de afscheiding van eenige Ziektestoffe, naar eene andere plaats bepaald word, hier toe behooren, alle gezwellen door verplaatzing, of Scheiding der Ziekte, veroorzaakt.

*Morbi
Ex motu
humorum.*

*De Ziekten uit beweging der
vochten.*

De Beweging der vochten kan of sterker zijn als natuurlijk, of zwakker, of geheel ontbreken.

De

De te groote beweeging, over het geheele lichaam, maakt eene *overmaat van beweging*.

*Excessus
in motu.*

Wen dezelve te sterk naar een zeeker gedeelte van het Lichaam bepaald word, maakt zulks eene *opéénhooping*.

Congestio.

Wen dezelve geheel ontbreekt, word hier door een *stilstaàn* der vochten gebooren.

Stagnatio.

Eindelijk kan het ook gebeuren dat den *invoer* of *het uityloeijen* van vochten uit, of naar zeeker gedeelte, belet word, waardoor weder andere Ziekten voorkomen.

*Influxus
Efluxus.*

Over de verdeeling en het onderscheid der Ziekten.

De *afloop* van iedere Ziekte word gemeenlijk in vijf *perken* verdeeld.

*Decursus.
Stadia.*

1. In het *begin*, of wanneer de Ziekte een aanvang neemt.

Principium.

2. In deszelfs *aanwas*, of wanneer dezelve aanhoudend toeneemd.

Augmentum.

3. In deszelfs *stand*, wanneer de Ziekte op zijn hoogste gevorderd is, en noch af, noch toeneemd.

Status.

*Decre-
mentum.*

4. In deszelfs *afneeming*, *vermindering*,
wanneer de Ziekte minder word.

Finis.

5. In deszelfs *einde*, wanneer de Ziek-
te afgelopen is, of ophoud.

*Differen-
tia.*

Het *onderscheid* der Ziekten is, of *we-
zentlijk*, of *toevallig*.

*Essentia-
lis.*

Het *wezentlijk onderscheid* van eene
Ziekte is, waardoor dezelve in der daad
van natuur verschild, en zich doet on-
derscheiden, van andere Ziekten.

*Acciden-
talis.*

De *toevallige onderscheiding* is, waar-
door Ziekten van een en dezelve soort,
onderling verschillen.

Het is van het wezentlijk onderscheid der
Ziekten, dat derzelver bijzondere Klas-
sen, Zoorten, Geslagten en Verscheiden-
heid ontleend worden.

Daar in tegendeel het toevallig Onder-
scheid afhangt, van den Oorsprong, Tijd,
Zetel, Afloop, Aart, Leevenswijs, Sexe,
Leeftijd, Luchstreek, en Uitkomst der
Ziekten.

*Het onderscheid der Ziekten van
hun oorsprong.*

*Origo,
Causa.*

Met opzicht tot derzelver *oorsprong* of
oorzaak, worden de Ziekten verdeeld.

1. In

1. In *Erfelijke*, *Aangeboore* en *Aangebrachte*,

Erfelijke, welke van de Ouders tot de Kinderen overgaan; deze dierhalven kunnen, of van Vaders of Moeders zijde oorspronkelijk zijn; zo kan het Venusfmet, de Steen, het Kropgezwel, of de Gezichtsverduistering, van de Ouders, op de Kinderen komen. *Hereditarii.*

Aangeboore, welke het Kind reeds in 's moeders Lichaam verkrijgt, doch van eene andere dan erfelijke oorzaak afhangen. Hier toe behooren de Moedervlekken; het Waterhoofd, gespleeten Ruggegraad en alle andere Wangestalte. *Congeniti.*

Aangebrachte, welke gedurende den gantschen levensloop in en op het Lichaam voortkomen. Hier toe behooren dierhalven, buiten de zo even opgenoemde, alle andere Ziekten. *Adventitii.*

2. In *Voornaame* of *Hoofdziekten*, en in *Bijkoomende*.

Voornaame zijn dezulke welke door geene andere Ziekten, maar door hunne eige oorzaak worden daargesteld, als Wonden, Kneuzingen, Breuken. *Primarii.*

Bijkoomende worden of door eene andere voorafgegaane, of noch aanwezig zijn-

zijnde Ziekte voortgebracht ; dus word eene Ontwrichting, door een inwendig Gezwel in de Gewrigtsholte, een Zweer door eene voorafgaande Ontsteeking, en eene Blindheid na eene voorgegaane Konstbewerking veroorzaakt.

3. In *Algemeene Ziekten, Landziekten, Heerschende Ziekten, verspreide Ziekten.*

Pandemii. *Algemeene*, welke zonder voorafgaande *Besmetting*, veele Menschen op dezelve plaats aantasten; zo worden Krijgslieden, langs sterk stuivende weegen trekkende, bijna alle door ontsteeking der Oogen aangedaan; zo veroorzaakt eene vochtige lucht dikwerf aan veelen een zinkingachtige Tandpijn.

Endemii. *Landziekten*, welke aan een Land of Volk eigen zijn; zo is het Kropgezwel den Bewooneren der *Alpen*; de Scheurbuikige Zweeren den Zeegrensenden; de Hairvlegt, alleen den *Poolen*, eigen.

Epidemici. *Heerschende* zijn de zodaanige, welke te gelijker tijd, op dezelve plaats en veelen Menschen aandoen, dit ziet men dikwerf in de Bloedzweeren, Pestbuilen en kwaadaartige Keelontsteekingen.

Sporadici. *Verspreide*, welke op alle plaatsen en tijden onder de Menschen waargenomen

wor-

worden , zo kunnen ook *Heerschende Ziekten* soms de aart van *Verspreidde* aanneemen , bij v. b. één Mensch kan door den Pestbuil of kwaadaartige Keelontsteeking worden aangedaan.

4. In *Waare* , *Onwaare* , of door *Konst* gemaakte Ziekten.

Waare , die inderdaad door eene natuurlijke oorzaak worden veroorzaakt.

Veri.

Onwaare , welke door veinserij of konst nagebootst worden , als het *Mankgaan* , *Lazerij* , of *Huidvlekken* , bedriegelijk op de Huid geschilderd.

Ficti.

Konstige , welke door de konst worden gemaakt , als bij de Etterdragten , Fontanellen , Spaanschevlieg-Plaasters.

Artificiales.

5. In *Wettige* of *Schijnziekten*.

Wettige , welke den waaren aart van eene Ziekte hebben.

Legitimi.

Schijnziekten , welke wel den schijn van eene zekere Ziekte hebben , doch de wezentlijke aart dezer Ziekte ontbeeren. Hier van daan de onderscheiding der Breuken en der Slagaderspatten in waare en valsche.

Spurii.

6. In

6. In Ziekten welke door een *in- of uitwendige* oorzaak worden voortgebracht.

Tot de eerste soort, behooren de Ziekten, welke door een ontaarting der Vochten of Vaste deelen, zonder eenig uitwendig geweld ontstaan, bij v. b. Zweeren uit een scheurbuikige of andere oorzaak.

Tot de tweede soort, alle Ziekten, welke door eene uitwendige oorzaak voortgebracht worden, gelijk Zweeren na het aanleggen van Blaartrekkende Plaasters, Ontsteeking op voorgegaane Kneuzing volgende enz.

Het onderscheid der Ziekten met betrekking tot derzelver Zitplaats.

Zo zijn zommige

Externi. 1. *Uitwendige*, welke aan de uitwendige oppervlakte des Lichaams voorkomen, als Wonden, Zweeren, Gezwellen.

Interni. 2. *Inwendige*, welke in eene der Holigheeden van ons Lichaam huisvesten, als de kwetzing van eenig ingewand, uitstorting van Bloed of Water in den Buik; het Waterhoofd; de Waterborst; Beenbederf in de Gewrichten.

3. *Dwa-*

3. *Dwaalende*, die van de eene plaats naar den anderen voortgaan; dus ziet men in zeker soort van Roos. *Vagi.*
4. *Bepaalde*, welke steeds op een en dezelve plaats blijven huisvesten, zo als in de meeste Ziekten. *Fixi.*
5. *Teruggaande*, welke na eenigen tijd aan eenig uitwendig deel zich ver- toond te hebben, terstond naar bin- nen gaan; dus verlaat de Roos dik- werf de uitwendige Huid, en plaats zich in de Longen of Hersenen. *Retro- gradi.*
6. *Eigenlijdige*, welker oorzaak huis- vest in het zelve deel, waar de Ziekte zich vertoond. *Idiopa- thici.*
7. *Medelijdige*, alwaar men de oor- zaak op eene geheel andere plaats te zoeken heeft, dan daar de Ziek- te zich kennelijk maakt, bij v. b. in de Zwarte Staar door eene On- zuiverheid der Maag; in de Kies- pijn door Zwangerheid; in de Braa- king door eene beleediging van het Hoofd. *Sympa- thici.*
8. *Toevallige*, welke alleen maar Toe- vallen zijn van eene andere Ziekte, dit *Sympto- matici.*

dit kan bijna in alle Ziekten plaats grijpen.

*Univer-
sales.*

9. *Algemeene*, welke de geheele Oppervlakte des Lichaams aandoen; als, in de algemeene Water- of Windzucht, algemeene Verbranding, wanneer iemand in een te heet Bad valt.

Partiales.

10. *Gedeeltlijke*, welke een Deel geheel treffen, als Zucht der Beenen, het Luchtgezwel aan het Hoofd, de Roos aan het Aangezicht.

Topici.

11. *Plaatslijke*, welke in eenig Deel maar een zekere plaats bevatten, gelijk een Wond, een beurs Gezwel; veele Ziekten echter schijnen met opzicht tot hunne Zeetel *plaatselijke*, welke inderdaad uit hoofde van hunne oorzaak *algemeene* zijn, gelijk de *Kanker* en het *Kropgezwel*.

*Morbi
partium.*

12. Welke alleen aan *zommige deelen* eigen zijn; dus maakt men eene ontleedkundige verdeeling der Ziekten: van het Hoofd, Hals, Borst, Buik, Ledematen, of der Huid, Oog, Tand, Been of Klierziekten.

Het

*Het onderscheid der Ziekten volgens
derzelver Afloop.*

In dit opzicht worden de Ziekten ge-
naamd.

1. *Korte*, welke binnen eenen korten tijd eindigen, als de Ontsteeking, Wonden, Beenbreuken. *Breves.*
2. *Lange*, welke een geruimen tijd nodig hebben eer zij kunnen geneezen worden, als de Zweeren, Breuken, Uitzakkingen. *Longi.*
3. *Sleepende*, welke een gantsche reeks van jaaren aanwezig zijn, als de Kanker, verouderde Zweeren, Winddoorn, Beenbederf. *Chronici.*
4. *Aanhoudende*, welke van derzelver begin tot hun einde met dezelve heevigheid voortduuren. *Continui.*
5. *Verheffende*, welke bij tuschenpoozen nu eens minder dan sterker zijn, doch niet geheel afgaan. *Remittentes.*
6. *Tuschenpoozende*, welke op een zekere tijd aanvallen en wederom verdwijnen, zo heeft men eene wederkeerende Oogontsteeking, welke zich om den anderen dag vertoond. *Intermittentes.*

Zommige tusfchenpoozende Ziekten komen op eene vaste tijd weder, andere houden geen vaste ftreek; de tijd welke tusfchen het afgaan en vernieuwd opkomen der Ziekte plaats grijpt, word *de Apyrexia*. *Vrije Tijd* genaamd; wanneer de Ziekte na *de Vrije Tijd* herkomt, noemd men dit tijdstip *Aanval*.

Paroxysmus.
Præcedentes.

7. *Voorgaande*, welke eene andere Ziekte voorgaan, dus is de Ontfteeking de voorganger van het Ettergezwel, de Splijting van een Been, die van Beenbederf.

Accessorii.

8. *Bijkoomende*, welke eene reeds aanwezige zijnde Ziekte vergezellen, bij v. b. het Koudvuur bij een Wond, de Kneuzing bij eene Knoestgezwel aan de Borst.

Successorii.

9. *Opvolgende*, welke na het einde der Ziekte volgen; zo volgen op de Kinderziekte dikwerf Bloedvinnen, witte Vlekken op de Oogen of Verzweeringen met Beenbederf.

Het onderscheid der Ziekte uit hun Aart.

Volgens deeze zijn dezelve.

Magni.

1. *Zwaare*, welke geduurende hunnen loop met gevaarlijke en zwaare toeval-

vallen verzeld zijn , zo als de be-
klemde Breuk, de Zenuwkwetzing.

2. *Ligte*, wanneer de toevallen gering
zijn, gelijk in oppervlakkige Won-
den en Zweeren. *Parvi.*
3. *Goedaartige*, welke noch met ge-
vaar vermengd zijn, noch zwaare
toevallen hebben, zo als de Beurs-
gezwellen, goedaartige Verharding, of
Slijmprop. *Benigni.*
4. *Kwaadaartige*, welke eenig verbor-
ge of opentlijk gevaar met zich
brengen, als het getergd Knoestge-
zwel, de open Kanker, de dolle
Honds- of vergiftige Addersbeet. *Maligni.*
5. *Halsstarrige*, welke de meestbe-
proefde Hulpmiddelen tegenstaan, of
door eene gewoone behandeling ver-
ergeren, gelijk het Kreeftgezwel en
het verborge Beenbederf. *Refracta-
rii.*
6. *Besmettelijke*, die door aanraaking
van den eenen Mensch bij den an-
deren overgaan, als het Venusgift,
den Pestbuil. *Contagiosi.*
7. *Gereegelde*, welkers Toevallen niets
ongewoons hebben. *Regulares.*

*Irregula-
res.*8. *Ongereegelde*, waar bij zich ander-
als gewoone Toevallen vertoonen.*Simplices.*9. *Eenvoudige*, welke aan een zeeker
deel, maar een gedeelte des geheels
aandoen, zo als in de eenvoudige
Beenbreuk en Ontwrichting.*Compositi.*10. *Zaamengefelde*, welke aan het zelve
deel meermaalen voorkomen, bij v.
b. eene dubbelde of driedubbelde
Breuk in een en het zelve Been.*Complica-
ti.*11. *Zaamengepaarde*, welke te gelijk
met eene andere Ziekten aan het
zelve deel aanwezig zijn, dus bij
v. b. een Ontwrichting, gepaard met
een Wond, met Beenbederf, of eene
Breuk.

*Het Onderscheid der Ziekten van
derzelyer Uitkomst.*

De Uitkomst der Ziekten is zeer ver-
schillende, men verdeeldze daarom, in

*Sanabiles.*1. *Geneeslijke*, welke door de Natuur
of Konst voor geneezing vatbaar
zijn.*Infana-
biles.*2. *Ongenceslijke*, die alle geneezing we-
derftreeven.3. *Doo-*

3. *Doodelijke*, welker uitkomst den Dood *Lethales.*
ten gevolgen heeft, — deeze wor-
den wederom verdeeld in

1. *Volstrekt doodelijke*, in welke noch *Absolute*
de Natuur noch de Konst in staat *Lethales.*
zijn den dood aftekeeren.

2. *Uit hun eigen aart doodelijk*, in *Per se*
welke de Konst in staat is het Lee- *Lethales.*
ven te behouden, daar zonder de-
zelve, de Natuur zou te kort schie-
ten om den dood tegen te gaan.

3. *Bij toeval doodelijke*, welke schoon *Per ac-*
zij uit hun eigen aart niet doodelijk *cidens Le-*
zijn, zulks echter, of door eene *thales.*
verkeerde behandeling des Heelmees-
ters, of door misbruik der zes niet
natuurlijke Dingen, bij vervolg wor-
den.

4. *Twijfelachtige*, welker Uiteinde in *Ancipites.*
het leeven of den dood, onzeeker is.

5. *Wederkeerende*, welke geneezen zijn- *Recidivi.*
de, aan wederopkoming onderhevig
zijn, bij v. b. de Staar en Blind-
heid.

6. *Heilzaame*, welke de Mensch voor *Salutares.*
eene zwaardere Ziekte voorbehoe-
den, of bevrijden. De scheidingver-

wekkende Gezwellen en Zweeren
ftrekken hier van ten voorbeeld.

*Insalu-
bres.*

7. *Niet Heilzaame*, welke geene andere
Ziekten voorkomt, noch van dezel-
ve bevrijd.

*Het onderscheid der Ziekten met op-
zicht tot de Levenswijz.*

*Artifices,
Milites,
Rustici,
Litterati,
Ecclesiasti-
ci, Divi-
tes, Paupe-
res, Pere-
grinantes,
Sedenta-
rii.*

Hier toe behoord die verdeeling der
Ziekten, welke aan *Werklieden, Krijgs-
lieden, Landlieden, Geleerden, Geestelij-
ken, Rijken, Armen, Reizenden of Huis-
zittenden*, ieder in hunne bijzondere be-
trekking, meer bepaaldelijk eigen zijn.

*Het onderscheid der Ziekten uit
hoofde van het Lichaamsgestel.*

*Sangui-
nei, Bilio-
si, Pituito-
si, Atrabi-
arii.*

Naar maaten dit verschild, worden de
Ziekten in die der *Bloedrijke, Gallige,
Slijmige of Swartgallige* gesteldheid, on-
derscheiden.

*Het onderscheid der Ziekten met be-
trekking tot de Sexe.*

*Sexus.
Morbi fe-
minarum*

De Mannen en Vrouwen hebben in
zommige gevallen Ziekten aan hun *geslacht*
eigen; de *Vrouwelijke Ziekten* worden
on-

onderdeeld in die der *Maagden*, *Zwangere*, *Baarende*, *Kraam* en *Oude-Vrouwen*.

virgines,
gravidae,
parturientes, *puerperae*, *vetulae*.

Het onderscheid der Ziekten uit de Leefstijd.

Zommige deezer behooren tot de *Vrucht*, andere tot de *Kindsheid*, *Jongelingschap*, *Volwasfchen Staat*, of *Ouderdom*.

Embryo,
Infantia,
etas juvenilis, *etas virilis*, *senectus*.

Het onderscheid der Ziekte afhankelijk van de Luchtfreestreek.

De *Luchtfreestreek* is of *Warm*, of *Koud*, of *Gematigd*, of *Vochtig*, of *Droog*, van alle deeze veranderde afwisselingen, hangd dus veelal de onderscheiding der Ziekten af.

Clima
Calidum,
frigidum,
temperatum, *humidum*, *siccum*.

Het onderscheid der Ziekte afgeleid naar den tijd.

Na deezen worden de Ziekten verdeeld in die welke in de *Lente*, *Zoomer*, *Herfst* of *Winter*, bij *Nieuwe* of *Volle Maan*, bij *Dag* of bij *Nacht* voorkomen.

Vernales,
Æstivi,
Autumnales, *Novilunares*,
Plenilunares, *Diurni*,
Nocturni,
Recentes,
Inveterati.

Nu eens zijn zij *Versche* of *Nieuwe*, dan eens *Verouderde*.

Stadia,
incipien
tes, Pro-
gredientes,
stantes, de
clinantes,
finientes.

Eindelijk rust derzelver onderscheiding op derzelver verschillende *tijdperken*, in *Beginnende, Voortgaande, Staande, Afneemende* en *Eindigende Ziekten*.

Aetio-
logia.

Leerstuk over de Oorzaak der Ziekten.

Causa.

Een Wezen het welk eene Ziekte voortbrengt, word de *Oorzaak* der Ziekte genaamd.

De Oorzaaken der Ziekten worden in het gemeen verdeelt.

Prædis-
ponentes.

1. In *Voorbereidende* of *Voorbeschikkende*.

Occasio-
nales.

2. In *Aanleidende* of *Opwekkende*.

Proximæ.

3. In *Naaste* of welke van de Ziekte *onafscheiddelijk* zijn.

Door eene *Voorbeschikkende* Oorzaak word verstaan zodanige eene gesteldheid, in het Lichaam zelve vervat, waar door het bekwaam gemaakt word, om eene Ziekte te ontfangen.

Niet in alle Ziekten ontwaard men eene *Voorbeschikkende* Oorzaak.

Dce-

Deeze *Voorbeschiktheid* is eene zekere *Prædispositio.*
 Gesteldheid der vloeibaare of vaste deelen, of van beide te gelijk, en is reeds aanwezig in het Lichaam, eer de Ziekte zelve gebooren word.

De *Aanleidende Oorzaak* is dat geene, het welk op het Lichaam aangebracht, de Ziekte, in het Lichaam, het geen voorbeschikt was, dadelijk verwekt.

Deeze oorzaak word ook *afgeleegen* *Remota.*
 genaamd, en word verdeelt.

1. In eene *Uitwendige*, welke buiten *Externa.*
 het Lichaam bestaande, aan het zelve word aangebracht.

2. In eene *Inwendige*, welke zijne zit- *Interna.*
 plaate in het Lichaam houdende, de Ziekte als Oorzaak voedt.

De *naaste Oorzaak* der Ziekten, is die verandering der vaste of vloeibaare Deelen, waar door zij eene Ziekte aanwezig doen zijn: of in 't kort. De naaste Oorzaak is de Ziekte zelve.

Het is van het uiterst aanbelang voor den Heelmeester zich in het onderkennen van de Oorzaaken der Ziekten te bekwaamen, daar de geheele Geneezing van dezelve, in het wegneemen der Ziekelijke Oorzaaken geleege is.

De *naaste Oorzaaken*, zijn eenvoudige Ziekten der Veezelen of Vochten, waaruit de Deelen, ziekelijk aangedaan, zaamgesteld zijn.

De Ziekten uit Eenvoudige ongesteldheeden der vaste Deelen.

De *Slapheid* brengt Verdraajingen, Ontwrigtingen, waare Slagaderspatten, Aderpatten, en Breuken voort.

Weekheid der Beenderen, maakt gebooge Leeden, Bocchels, Mismaaktheeden.

Stijfheid Zamengroeiing der gewrichten. *Brosheid der Beenderen*. Beenbreuken.

Versmelting heeft een stinkend, rottend of Beenbederf aanduidend Vocht ten gevolge.

Te groote Veerkracht ontwaard men, wen de kraakbeenderen van het Bekken door hunne gespannenheid oorzaak zijn, van eene moeilijke Verlosfing.

Te geringe Veerkracht. Dus kan de werkeloosheid van de kraakbeenderen van het Bekken een *van een wijking* der Beenderen veroorzaaken; deeze zelve werkeloosheid der tuschenwervelige Kraakbeenderen maakt een Bocchel.

Ver-

Vermeerderde Prikkelbaarheid. De Prikkel in de Zenuwen, geschikt tot het Gevoel, verwekt Pijn, in de Zenuwen tot de Beweeging, Kramp of Stuipen, in de Zenuwen tot het Leeven, Ontsteeking of Koorts.

Verminderde Prikkelbaarheid, brengt spoedig den Dood te weeg.

Kramp is oorzaak van eene krampagtige opstopping der Pis, of krampagtige Keelsvernaauwing.

Lamheid is dikwerf oorzaak eener op-houding der Pis, door verlamming der Blaas; of van eene belette Doorzwel-ging.

Vermeerderd Gevoel, veroorzaakt Pijn.

Geyoelloosheid heeft plaats bij de Verster-ving, in de Gezichtzenuw maakt zij Blind-heid, in de Gehoorzenuw Doofheid.

Ziekten uit ontaarting der Vochten.

Volbloedigheid is oorzaak van Bloedstor-tingen, uit gewoone en ongewoone plaat-zen, van waare en onwaare Ontsteeking.

Bloedleedigheid brengt Koude, Slijmige Luchtgezwellen voort.

Verdikking maakt Verstoppingen, en Gezwellen.

Ver-

Verdunning, hier uit ontstaan Ontstekingen, Vlekken, Bloedstortingen en Uitvatingen.

Uit *Scherpten* worden veele Ziekten gebooren.

De *Zuure*. veroorzaakt eene algemeene of gedeeltelijke Zachtheid der Beenderen; Gezwollen met Beenderf en Verstervingen.

De *Loogzoutige*. ontbindt de Vochten in een dun en scherp Vocht, waar uit Ontstekingen, Zweeren, Bloedstortingen, gebooren worden.

Peekelachtige. maakt stijfheid der Deelen en Kwaadzappige Zweeren.

Die van het Venusfmet. Den Druipert, Witten Vloet, Liesbuilen, Zweeren, Oog Ontsteeking, Knoopgezwollen, Nachtpijnen der Gewrichten, Knobbels, Beenbederf.

De *Scheurbuikige*. weeldrige Zweeren, Bloedend Tandvleesch, Vlekken, Verhardingen en gekraak der Beenderen.

Gigtige. Jigtgezwollen en Zweeren welke een swarte scherpe stoffe loozen.

Die van het Voeteuwel, Kalk en Aard Knobbels, gepaard met eigenaartige Zwellingen.

De *Zinkingachtige*. veroorzaakt Pijnen in de Gewrichten en Spieren, Zwellingen der

der Ballen, kwaadsappige Zweeren, Beenbederv, Verdorring en Opkrimping der Ledematen, Keels of Oog Ontsteekingen; Zinkenachtige Tandpijn: de Ontsteekingen uit deeze oorzaak, hebben naauwlijks eenige Roodheid.

De Kropzerige, maakt Kropzweeren. Aan den Hals, in het Darmscheel, de Liezen, Oogontsteekingen, Zwelling der bovenste Lip, bederv der Beenderen, en witte Zwelling der Gewrichten.

Die van *Knoest* en *Kankerachtige* Knoest en Kankergezwellen.

Pestachtige Pestbuilen, Bloedzweeren.

Rottige, is oorzaak van Versterving bij Gezwellen en Wonden.

Sterke. De Roos en Bederv in de Beenderen.

Galachtige. Roos. De Wolf. Daauw-worm.

Der Zweeren; Teeringkoorts, en Gezwellen aan geduurige Verplaatzing onderheevig.

De Onzuiverheid der eerste Weegen, brengt menigmaalen, Oogontsteekingen, Kiespijnen, Roos, Ontsteekingen bij Wonden of Zweeren, te weeg.

Door eene *Verdwaaling der plaats*, koomen waare en onwaare Ontsteekingen.

Door

Door *eene Ophouding van de stoffe der Uitwazeming*, Wijachtige Gezwellen, Waterbreuken, Zinkingen.

—— *Ophouding der Pis* ; Opstopping van Water, Versterking, Scheuring, Breuk der Blaas, den Steen.

—— *eene ophouding der Drekstoffe*, Uitzetting van den Regten Darm, Uitpuiling van den Aars, Aambijen, Oogontsteeking, Keelontsteeking door Ophooping van het Bloed naar het Hoofd.

—— ——— *van de Melk*, Pijn, Ontsteeking, of Verharding der Borsten, Melkgezwellen aan de Leedematen.

—— ——— *der Maanstonen of Aambijen*, Bloedstortingen in verschillende plaatzen van het Lichaam, of Bloedgezwellen.

—— ——— *des Zaads*, eene Zaad of Vleesch-Breuk, Ontsteeking der Bal.

Door *eene te sterke Uitloozing van Bloed*, word den Dood of Luchtgezwellen geboren.

—— ——— *van Wije*, Etter, of Water, Teering Koorts, Teering, de Dood.

—— ——— *van Zaad*, Gezichtscheemering, Blindheid, Zaadloop.

Door

Door eene *Uitvaating van Bloed*; Blaauwe Vlekken, onwaare Slagaderbreuk, Bloedron.

— — — *van Wije*, Lucht en Waterachtige Gezwellen, Waterzucht.

— — — *van Water*. Waterachtige Gezwellen.

— — — *Lucht*. Luchtgezwellen.

Door eene *Verplaatzing van Ziekte stoffe*, worden scheiding verwekkende Gezwellen gebooren.

Door eene *ophooping*, of te geweldige beweeging van het Bloed naar een zeeker gedeelte, Bloedstortingen, Oogontstekingen, swarte Staar.

Door het *stilstaan*, bederf der Vochten, of verschillende Ontaarting van het stilstaand Vocht, zo als in de Beurs Gezwellen, en bij Waterzuchtigen dikwerf te zien is; door het stilstaan der Pis, word Steen gebooren.

Door eene *van eenscheiding der eerste Beginzelen*. Ontstaan verscheide Ziekten — dus door afscheiding van *Water*. Het Luchtgezwel, en Waterzucht. — Van *Olie*. Vetheid — *Van Chijl*. Melkgezwellen — van *Aarde*, Steen of Aardachtige Gezwellen. — Van *Lijmachtige*, Lijmachtige Gezwellen. — Van *eenige voeden*.

dende Stoffe, Vleesgezwellen; Slijm of Vleesch Proppen.

Opwekkende Oorzaaken der Ziekten.

Zijn zodanige gesteldheeden welke de naaste Oorzaaken opwekken, of, zij zijn de Oorzaaken van de naaste Oorzaaken.

De meest bekende opwekkende Oorzaaken zijn die geene, welke onder den naam van natuurlijke of niet natuurlijke dingen voorkomen.

1. De *Lucht*, 2. *Spijs en Drank*, 3. *Rust en Beweging*, 4. *Slaapen en Waaken*, 5. *Uitloozing en Ophouding*, 6. *Gemoeds Aandoeningen*.

Aer

De Lucht.

*Aer At-
mospheræ.*

De *Lucht des Dampkrings*, welke ons Lichaam omringd, heeft die eigenschap, dat zij alle deelen, welke van de Opperhuid ontbloed zijn, prikkeld, doet ontsteeken, bederven of schielijk uitdroogen, Hier om is zij zo schadelijk bij Wonden, Zweeren of Beensontblootingen; dan ook de Lucht kan door meer bijzondere schadelijke Vermogens op het Lichaam werken en Ziekten voortbrengen.

1. Een

1. Een *Warme Lucht*. Verdunt de Vochten, verflapt de vaste Deelen, wekt de Prikkelbaarheid te veel op; en brengt in de Gal en overige Vochten eene overhelling tot Verrotting voort; van hier, dat bij eene warme Lucht, groote Verettering, heet Vuur, Wormen, weeldrig Vleesch, of Kramptrekkingen, de Wonden zo dikwerf verzellen. *Aër Calidus.*
2. De *Koude Lucht*. Verdikt de Vochten; doet de vaste Deelen zamenpakken; Het Ijs, doet onze Vochten stremmen, en in Ijs verkeeren; hier van de Winterhielen, heet Vuur, Versterving in de bevroozene deelen; voornamentlijk als men schielijke warmte op dezelve aanbrengt. De *koude* op eene Wond, belet de Etermaaking, en is soms oorzaak van Kramptrekkingen. *Aër Frigidus.*
3. De *Drooge Lucht* belet of vertraagt de Geneezing der Wonden en Zweeren; en veroorzaakt Oog- en Keelontstekingen. *Aër Siccus.*
4. De *Vochtige Lucht*; deeze, door de onzichtbaare Doorwazeming te stremmen, en de vaste Deelen te verflappen, *Aër Humidus.*

pen , brengt langduurige Oogontstee-
kingen , Tandpijnen , of Zinkingge-
zwellen voort.

*Aër Hete-
rogeneis
repletus.*

5. *De Lucht met vreemde Lichaamen
behebt.* Hier toe behooren voorna-
mentlijk , de Rottige en Stoffige
Lucht.

*Aër Putri-
dus.*

6. *De Rottige Lucht* , deeze ontwaart
men voornamentlijk in de Gasthui-
zen , door de rottige uitwazeming
van de Zieken ; of van de opdampin-
gen uit de rottige , of met verster-
ving gepaard zijnde Zweeren. —
Hier door worden de Wonden dik-
werf met heet Vuur aangedaan ; waar
van het gevolg is , dat in zodanige
Gasthuizen , de meeste , welke afzet-
ting der Leedematen of Panbooring
ondergaan hebben , sterven.

*Aër Epide-
micus.*

7. *Besmettende Lucht* , welke eene be-
smettende stoffe met zich voert ,
brengt nu eens Pestbuilen , Etter-
builen , dan eens eene kwaadaartige
Keelontsteking voort.

*Aër Pulve-
rulentus.*

8. *De Stoffige Lucht* is dikwerf oorzaak
van roodheid der Oogen , Keelont-
steking , Heesheid.

9. *De*

9. *De Windige Lucht, of Wind.* Wen dezelve de Daaken der Huizen door zijn geweld afrukt, ontstaan hier door soms veele Hoofdwonden — Daar- enbooven droogt de Wind de Opperhuid, en maakt splijtingen der lippen.
10. *De Wegneeming der Lucht.* Door middel der Luchtpomp of Kopglaazen; maakt eene verbaazende Uitzetting in het Deel, of over het geheele Lichaam. De in het water gevalene sterven door gebrek aan Lucht.
11. *De Lucht met Stank of scherpe Uitwazeming behebt,* is schadelijk voor het Gezicht; veroorzaakt Oogontstekingen; door den damp van Sterkwater heeft men de Staar zien gebooren worden. De *Lucht met Kwik voorzien*, in de Kamers alwaar Kwijlenden gevonden worden, is den Scheurbuikigen allerschadelijkst, en doet hen soms in eene verdervelijke Kwijling, of andere ongemakken vervallen.
12. *De Lucht, welke uit de Deelen onzes Lichaams word uitgeworpen;* dit geschied alleen door de verrotting.

*Aër Ven-
tosus. Ven-
tus.*

*Aër Abla-
tus.*

*Aër cum
factore vel
Exhalatio-
ne acri.*

*Aër Mer-
curialis.*

*Aër ex no-
stris parti-
bus extri-
catus.*

Hier van , bij eenig door heet
Vuur aangedaan Deel ; het Lucht-
gezwel , hier van het uitzetten der
Lijken.

*Aër no-
stris parti-
bus insinu-
atus.*

13. *De Lucht , welke in en tusfchen onze
Lichaamsdeelen word ingebracht ;*
zo vervult de Lucht, welke door eene
enge Wond tusfchen de Deelen in-
dringt, het gantfche Lichaam; dus
gebeurt het, dat door het breeken
van een Rib, de Long gekwetst
word, en hier door het gantfche
Lichaam door Lucht wonderbaarlijk
word opgeblaazen.

ingesta.

2. *Ingenomen Zelfftandigheden.*

Onder deezen naam bevatten wij alles,
wat onder de gedaante van *Spys* en *Drank*,
Hulpmiddel of *Vergift*, door middel van den
Mond in het Lichaam word ingevoerd.

*Quantitas.
Qualitas.*

De fpijzen kunnen of door haare *Hoe-
veelheid* of door haare *Hoedanigheid* oor-
zaak zijn van Ziekten.

De *Hoeveelheid* is of te groot of te
klein.

*Quantitas
excedens.*

Te groote Hoeveelheid der fpijze, maakt
eene kwalijk bereide Chijl; van hier,
dat door te groote gulzigheid eene te
fterke Ettering, kwaade Etter, Wild-
vleesch,

vleesch , of Ontsteeking bij Wonden of Zweeren veroorzaakt worden.

Bij Kraamvrouwen kan eene te groote gulzigheid oorzaak zijn van Zogverplaatzingen naar de Leedemaaten ; tegennatuurlijke opzetting en Ontsteeking der Borsten, — in de Wonden der Maag en Ingewanden brengt de Gulzigheid alleen soms den dood mede ; en Breuken worden door deeze zelve oorzaak dikwerf beklemd.

Te geringe Hoeveelheid van Spijze, of het *Vasten*, doet de Vochten tot Rotting overhellen , en zij brengt hier door bij Wonden of Zweeren eene kwaade Verettering, heet Vuur, ja niet zelden den Dood te weeg. En het is de alte groote onthouding van Voedsel, welke Beenbreuken onherstelbaar maakt.

*Quantitas
deficiens.
Jejunium.*

De *Hoedanigheid* der ingenoomen Zelfstandigheden kan op verscheiden wijze schadelijk zijn.

1. *Geestrijke* maaken ophoopingten naar het Hoofd , uit dien hoofde zijn zij schadelijk in alle Hoofdwonden, of schudding der Hersenen. Het aanhoudend gebruik van Geestrijke en verhittende Dranken , doet de Klieren verhardten , en brengt veelmalen zoda-

*Spirituo-
sa.*

nig eene Vernaauwing des Slokdarms te weeg, dat de Doorzwelging bijna geheel belet word.

Pinguia.

2. *Vette* verzwakken en verslappen de Eerste Weegen en het Buikvlies, waar door Breuken gebooren worden. Wen de vette Zelfstandigheden in het Lichaam bederven, maaken zij eene sterke onzuiverheid in de Maag; waar door de Chijs sterk geworden, en in het Bloed gebracht, het Vet en Merg der Beenderen aandoet; waar uit Ontsteekingen, Roos, Uitslag, kwaadaartige Zweeren; het Vuur; en Beenbederf ontstaan.

Glutinosa.

3. *Lijmachtige* veroorzaaken eene Lijmige, en te gelijk verzuurde Ophooping in de Eerste Weegen, waardoor een gelijkzooortige Chijs in het Bloed komt, welke of Klierverstoppingen of Gewrichtszwelling, of onwaare Gewrichtsaangroeiingen, of Zuchtgezwellen voortbrengt.

Salsa.

4. *Zoute* veroorzaaken eene Pekelachtige en Scheurbuikige scherphheid der Vochten.

Alcalina.

5. *Loogzoutige* verdunnen het Lijmachtige des Bloeds, waar uit de Onge-

geneeslijkheid van sommige Wonden, Zweeren, en Beenbreuken voortspruit, gelijk ook Bloedstortingen en paarsche Vlekken, door de verdunning des Bloeds.

6. *Zuure* brengen Hette, Huidziekten, *Acida.*
Weekheid der Beenderen, Engelsche Ziekte voort.
7. *Zoete*, derzelver langduurig Misbruik *Dulcia.*
verzuurt de Vochten; hier door worden bij Kinderen de Tanden zwart; en zij worden door de Engelsche Ziekte aangedaan.
8. *Scherpe* of *Specerijachtige*; hier van *Acrida.*
Ontsteekingen der Wonden en Zweeren; te lang *Aromatica.*
gekaauwd bederven zij de Tanden, en maken dezelve zwart.
9. *Windige* zijn bij hen, die aan Breuken onderheevig zijn, dikwerf Oorzaak van derzelver Beklemming. *Flatulenta.*
10. *Koude* brengen niet zelden een Zinking *Frigida.*
Keelziekte, en Tandpijn voort. *War-*
me, spleijtingen en zwartheid der Tanden; *te Heete*, Verbranding van den Mond, Keel, en Slokdarm, welke eene doodelijke vernauwing van dit deel ten gevolgen heeft.

Venenata.

11. *Vergiftige* hebben naarmate van het verschillend vergift ook onderscheiden uitwerkingen, dus bij voorbeeld heeft Brood uit bedorven Meel gebakken eene drooge Versterving in alle de Leedemaaten te weeg gebracht. Dus heeft men waargenomen, dat door het gebruik van Rottekruid, versterving der Teeldeelen ontstaan is.

Dispeptia.

12. *Kwaadvoedende* maaken raauwe Op-
hoopingen, waardoor veel maalen Breuksbeklemmingen ontstaan.

Heterogenea.

Vreemde, Deezen worden of in de Keel, of aan den In- of Uitgang der Maag, of bij het Klapvlies van Tulp, of in den Uitgang des Regten Darms opgehouden. Door eene verkeerde Slikking dringen zij soms in den Buis van Eustachius, in den Strotspleet, in de Lucht- of Longpijpen. En brengen of eene schielijke Verstikking, of Ontsteekingen, Ettergezwollen, en soms wonderbaare voortkruipende Fistels voort.

*Motus
Musculorum
excedens.
Excessus.*

Te Sterke Spiersbeweeging.

Wen dezelve te *sterk* is, vermeerdert dezelve den Omloop des Bloeds, vermeerdert hier door de Ontsteeken gezwollen,
len,

len, en doet de koude Gezwellen ontfteeken; is ook schadelijk voor hen, die aan Bloedstorting en onderheevig zijn; veroorzaakt de ontzettingen en verplaatzingen van Beenbreuken en Ontwrichtingen, en verhindert derzelve Geneezing.

Hier toe behooren ook eenige *bijzondere Beweegingen* van sommige Deelen, als: *Motus singulares.*

1. *Het Persen*; bij Baarende, Stoelgang, Waterloozing, Worstelen enz. waardoor Keelbreuken, Uitzakkingen, en Oogontsteekingen ontstaan. *Nixus.*
2. *Hevige Inademing*, welke bij Blaaswerktuigen noodzakelijk is, maakt Breuken en Oogontsteekingen. *Inspiratio valida.*
3. *Het Braaken, en Hoesten*, maakt Roodheid en Bloedvlekken der Oogen, Breuken, soms eene Scheuring van den Slokdarm. *Vomitus. Tussis.*
4. *Het Niesen* veroorzaakt Breuken, en bij hen, welke de Panbooring ondergaan hebben, word hier door de Uitpersing der Hersenen uit het Bekkeneel veroorzaakt. *Sternutatio.*

*Risus im-
modicus.*

5. *Onmatig Lachen* veroorzaakt Krop-
gezwellen aan den Hals en Bloedsop-
hoopingen naar de Hersenen en
Oogen.

*Oscitatio
valida.*

6. *Sterk Geeuwen* ontwricht de Onder-
kaak.

Vociferatio

7. *Schreeuwen* maakt Breuken. *Zingen*,
Roodheid der Oogen, en Keelont-
steeking.

Saltus.

8. *Springen*, Beenbreuk, Ontwrichting
of Verstuiking van den Voet, der Knie,
of der Dije; Scheuring der Lever,
der Milt, der Groote Slagader; schud-
ding der Hersenen; Breuk van den
Pees van Achilles.

*Ingressus
diuturnus.*

9. *Aanhoudend gaan*, brengt Stijfheid,
en Vastgroeijing der Gewrichten
voort.

*Divarica-
tio femo-
rum.*

10. *Van Eenscheiding der Dijen*, is Oor-
zaak van Breuken.

Bajulati

11. *Het Draagen*, verdraait soms de
Ruggegraat, en geeft Aderspatten
aan de Beenen.

*Elevatio
ponderum*

12. *Optillen van Gewigten*, veroorzaakt
Zijdewee, Breuken, Uitzakkin-
gen.

13. *Het*

13. *Het Worsfielen*, verdraait de Peezen *Luxa.*
 en Spieren, breekt de Gewrichts-
 banden, ontwricht of verstuikt de
 Hand, of de Vingers, of den On-
 der- of den Opperarm.

Te Geringe Spiersbeweeging.

Veroorzaakt Stijfheid der Banden, en *Quies mus-*
 Spieren, en Gewrichten. *culorum ex-*
cedens.

Hier toe worden ook *bijzondere Gestalten* *Posituræ*
 van sommige Leeden gebracht, als. *Singulares.*

1. *Het Staàn*, wen zulks te lang word *Status.*
 aangehouden, brengt Zuchtgezwellen,
 Aderspatten, en Zweeren aan de
 Beenen voort.
2. *Ongereegelde Ligging*, maakt krom- *Situs Inep-*
 me Leedematen en Bocchels. *tus.*
3. *Het Zitten*, brengt dezelve Onge- *Sessio.*
 makken, en Stijfheid der Knieën te
 weeg.
4. *Het knielen*, is Oorzaak van het *Genuflexio.*
 Wolfsgezwel.
5. *Het Liggen*, wen zulks te lang ag- *Decubitus.*
 ter een duurt, maakt Ontsteeking,
 Ontvelling, en het Vuur aan het
 Heilig en Staartbeen, of in het
 Hiel-

Hielbeen, en soms Steen in de Nieren en Blaas.

*Violentia
externa.*

Uitwendig Geweld.

Hier toe behooren.

Scissura.

1. *De Sneede ,*

Punctura.

2. *De Steek ,*

Contusio.

3. *De Kneuzing ,*

Morsus.

4. *De Beet ,*

Ruptura.

5. *De Scheuring ,*

Amputatio.

6. *De Afzetting , of door het Mes , of door den Koogel.*

Lapsus.

7. *Het Vallen , vooral van een aanzienlijke hoogte , veroorzaakt Beenbreuk , Ontwrichting , Kneuzing der zachte Deelen , en Schudding van de Hersenen of het Ruggemerg.*

*Globus tormentarius ,
prætervolans.*

8. *Een voorbijvliegende Kanonskoogel ; schoon door deeze de Deelen niet aangeraakt worden , verbreekt zij echter de Beenderen ; ontwricht de zelve ; verbrandt de zachte Deelen ; of doet het Bloed uitvaaten ; en schudt de Hersenen.*

9. *Een*

9. *Een Kanonskoogel, welk de Deelen raakt*, neemt meestal dat gedeelte weg; soms vermaalt zij, als 't ware, 't zelve in een week Vleefige Pap. *Globus tormentarius partem tangens.*
10. *Een Koogel uit een Snaphaan, gaat middelijk of onmiddelijk door het Lichaam, of raakt het zelve maar aan*; van waar een groot verschil in de geschooten Wonden, en Kneuzingen ontstaat. *Globus sclopeta-rius.*
11. *Het Booren*, maakt een gat met verscheuring. *Terebratio.*
12. *Het Kraauwen*, maakt Bloedige Ontvelling, welke bij Kwaadzappigen gelijk ook aan de Beenen bij oude Lieden Etterig word. *Sculptura.*
13. *Het Wrijven*, hier toe word de Ontvelling in de Palm der Hand door werken, of van den Bal des Voets door reizen, der Dijen door Paardrijden, der Borstteepels door het sterk Zuigen van het Kind, gebracht. *Tritura.*
14. *Uitrekking van eenig Deel. Deeze geschied, of schielijk, of langzaam. In het eerste geval ontstaan er, zwaare pijn, Verscheuring der Vaaten, en Zenuwen, waar uit de Bloedron, Ont-* *Extensio partis. Subitanea; lenta.*

Ontsteeking , Kramptrekking voortkomen. In het tweede geval, inzonderheid dan, wanneer de Uitrekkende Oorzaak schielijk weggenoomen word gelijk het Water in de Waterbreuk , in het Zuchtgezwel , in het Buikwater , ontstaan hier door niet zelden versterving of Bloedsuitstortingen.

Contorsio.

15. *Verdraaijing.* Ontwrichting der Deelen , Beenbreuken , en Uitvaating van Bloed, zijn deszelfs gevolgen.

Compressio.

16. *Zamendrukking* , van een geheel Deel; doet het zelve sterven; van een Slagader, Uidroogen, van een Ader; door Zuchtgezwel aandoen; van een Zenuw, Lamheid geboren worden.

Commotio.

17. *Schudden*, heeft of geweldig plaats door het geheele Lichaam, of bepaalt zich bij eenig gegeven Deel. Dus word door een hevige Sprong van een aanzienlijke hoogte het geheele Lichaam, integendeel van een Slag tegen het Hoofd, alleen dit Deel, geschud; hier van, dat van een geschud Hersfengestel verscheidene toevallen voortkoomen, als
Braa-

Braaken , en afwezigheid van de
 Uit - en Inwendige Zinnen ; van
 het schudden des Oors is Doofheid ;
 van de schudding des Oogs , is Blind-
 heid ontstaan.

Uitwendig Aangebrachte.

*Forinfecus
 admota.*

Hier toe behooren :

1. *De Kleeding* , welke of door haare drukking , of uit hoofde der Stoffe , waar uit zij zamengesteld is , schaa-
 den kan. *Vestimenta.*

Wen het Hoofd door haarige Mut-
 zen bedekt is , word het te sterk Ge-
 broeid ; het Bloed word te zeer na het
 zelve gelokt ; en dit geeft aanleiding
 tot voortbrenging van Ongediert op het
 zelve.

Wen de Hals door eenig versierzel
 te sterk gedrukt word , ontstaat hier door
 Roodheid der Oogen , en Neusbloedin-
 gen.

Als de Borst door schadelijke Rijglij-
 ven te zeer gedrukt word , ontstaan hier
 door Bocchels , Ontvellingen der Axels ,
 en Opzwellingen der Armen.

Wen de Beenen door te sterk fluiten-
 de Kousfen aan de Voeten , door de te
 zeer

zeer prangende Schoenen ingeslooten zijn, ontstaan hier door Zweeren of Lekdoorns.

Fascia.

2. *Kwaalijk aangelegde Zwagtels*, welke te sterk aangehaald, de Deelen doen verstikken en versterven; gelijk dikwijls bij Beenbreuken waargenoomen word.

Venena.

3. *Vergiften*, uitwendig aangebracht; dus is er Versterving ontstaan door het bestrooijen van eenig deel met Rottenkruid, of opgeheeven bijtende Kwik; zo volgt dikwerf op de Beet van een vergiftigen Adder, de dood, of het Zuchtgezwel aan eenig deel; door het besmeeren van den Aars met een smeersel uit den Wortel van Bilsenkruid, komt somtijds een Ylhoofdigheid voort.

Contagium.

4. *De Besmetting*, heeft plaats, wanneer eene Ziektestoffe uit het Lichaam van een Zieken, in dat van eenen Gezonden word aangebracht. Zodanig vergif ontdekt men bij den Kanker, in het Venusmet, in den Pestkool, en in de Pest zelve.

Medicamenta incongrua.

5. *Nuttelooze of kwalijk aangebrachte Hulpmiddelen*, dus heeft men waargenoomen, dat, door verouderde smeersels

sels welke garstig geworden waren, goedaartige en versche Wonden tot kwaad-aartige Zweeren overgingen; door verhittende Middelen op Winterhanden aanteleggen word soms koud vuur gebooren; van vette Middelen bij de Roos gebeezigd, ontstaat soms een rottige Zweer, of Zweer met versterking.

6. *Insecten*, sommige veroorzaaken door *Insecta.*
 hunne Beet of Steek eene breede ontsteekings oppervlakte, of ontstookten Knobbels, gelijk de Wespen en Vlooijen; — *Luisen* maaken de Luisziekte. *Vliegen* leggen soms in de Wonden en Zweeren hunne Eijeren; de *Helsche Vlieg* doorboort de Huid, veroorzaakt de hevigste pijnen en soms den dood.

7. *Vreemde Lichaamen in het Lichaam* *Res alienæ*
ingebracht, brengen door haar Prikkelende kragt Ontsteekingen en Verëteringen voort, waardoor zij zich soms wonderbaare Uitgangen verschaffen. *Corpori in-*
missæ.

8. *De Koude*, veroorzaakt Winterhanden. *Frigus.*

Ignis.

9. *Het Vuur*, maakt Ontsteekingen; Etteringen en Versterving; droog Vuur veroorzaakt eene drooge versterving, doch Nat Vuur, bij voorbeeld kookend Water, brengt eene vochtige Versterving, zich door Waterblaasjes vertoonende, voort.

Fulmen.

10. *De Blixem*, het geen een sterk en zamengepakt Electriek Vuur schijnt te zijn, maakt wonderbaare Verbrandingen, Uitvatingen, Beenbreuken, Hersfenschudding en Zenuwtrilling; Ja somwijlen den dood, zonder eenige merkbare In- of Uitwendige belediging natelaaten.

Lux nimia.

11. *Te sterk Licht*, veroorzaakt Schemering en Blindheid.

Radii Solis.

12. *Zonne-straaLEN*; door sterke Zonnenschijn koomen er dikwerf Zomersproeten, ja niet zelden groote Blaazen in het Aangezicht.

Sonus.

13. *Het Geluid*, de geweldige slag; welken een afgeschooten kanon door de trilling der Lucht maakt, is oorzaak geweest van een Bloedvliet uit de Neus, van een moeilijk en geheel verloren Gehoor. Een onaangenaam

naam geluid maakt dikwijls een gevoel van Soorheid der Tanden.

14. *De Retuk*; wen dezelve te sterk is, *Odor.*
maakt zij roodheid der Oogen, of
een Ontsteeking derzelven.

Der Werklieden of Konstenaars. *Artificum.*

De Bronnen, waaruit de Ziekten, waar *Fontes.*
aan bijna ieder bijzonder Ambacht onder-
worpen is, moeten afgeleid geworden,
zijn.

1. *De Stoffe*, welke ieder in zijnen *Materies.*
kring behandelt, waar door hij aan-
gedaan word, of waardoor hij de
Lucht waar in hij verkeert, be-
deelt

2. *De Gestalte, beweging, of handeling* *Positurae,*
welke ieder tot zijn werk nodig *motus ma-*
heeft. *nipulatio-*
nes.

De Land- en Tuinlieden, welke geduu- *Rustici,*
rende den gantschen Zomer aan de bran- *Hortulani.*
dende Zon blootgesteld zijn, krijgen hier
door een verbrand aangezicht en Sproe-
ten.

Door hunnen geduurigen arbeid krijgen
zij Eelt der Handen. Indien de Landlie-

den aan de Vijt der Vingeren gekweld gaan; en de Heelmeester door eene spoedige en diepe Insnijding dezelve niet voorkoomt, zo zal ras Verfterving, of bedarf der Kootjes ontstaan; terwijl de verdikte Opperhuid zich over de Ondergelegene Deelen vastfluit, dezelve geweldig drukt, en door zijnen tegenstand oorzaak is van de schrikkelijkste toevallen.

Litterati. De Geleerden, worden door het Leezen en Schrijven bijziende.

Medici, Chirurgi. Genees- en Heelmeesters, stellen zich bloot aan besmettelijke Ziekten, door omgang met zieken.

Docimastæ. Metaalsmelters, worden door het Metaalsmelten blind, en krijgen door het gloeijen van het ijzer en het dooven van het zelve in Water, de zwarte Staar.

Cerussarii. Loodwitwerkers, welken het Lood door den waasem van Azijn smelten, krijgen opgekrompen Vingers, Handen of Voeten, soms van het geheele Lichaam, met Vastzittende Jigtpijnen.

Cuprarii. Koperslagers, krijgen bij gevorderde Jaaren dikwijls groen Hair en Tanden, en worden gemeenlijk hardhoorende.

Ferrarii. Smits, worden insgelijks hardhoorende, door het zwaar tillen en beuren aan stijfheid en onbuigzaamheid, als ook aan Breu-

Breuken onderworpen, en door het geweldige Vuur, waaraan zij blootgesteld zijn, Leepoogige en blinden.

Staalwerkers, door het zitten aan den Slijpsteen worden gemeenlijk blindachtig.

Chalibe-
rii.

Kwikgraavers, krijgen losheid en uitvallen der tanden.

Mercurii
fossiles.

Zalvenfmeeders, gevoelden voorheen beevingen der handen, waarom de Heelmeesters hedendaags, hen die aan Venuskwaalen liggen, aanraaden zich zelve met de Quikzalven te wrijven.

Iatraliptæ.

Vergulders, deeze worden soms door de overblaazing, waarmede zij het zilver moeten overtrekken, door de Kwik welke opklimt, Lam, Stom, en Doof.

Inaura-
tores.

Lettergieters, worden door den Damp van het Spiesglas, en het Lood, aangedaan door kromtrekkingen, en doofheid der handen.

Typifu-
sores.

Steenhouwers, worden door de Steentjes, welke of in de Oogen of in het Oor, koomen met Oogontsteeking, of Doofheid aangedaan. Een blaas, welke in hunne winkels opgehangen en sterk toegeslooten is, bevat na eenigen tijd, bij derzelver opening, soms een aanmerkelijke hoeveelheid van dit stof, ten bewijze hoe doordringend het zelve zij.

Lapicidæ.

Gypsarii. *Kalkbranders*, hebben verzworen Lippen en rimpelige handen, doch zelden zijn zij Schurftige.

Figuli. *Pottenbakkers*, krijgen Kromtrekkingen der Vingers door het Kalkmaaken van het Loot tot het verglaazen; en worden, door het behandelen der koude klij, aan Handen en Voeten Jigtig.

Salinarii. *Zoutbereiders*, worden aan Scheurbuik en Leepoogen onderheevig.

Coqui. *De Koks*, krijgen door gestaag bij het Vuur te verkeerren, Oogenschemeringen, en worden eindelijk Blind.

Foricarii. *Puttegravers*, worden meest alle door den sterken stank, waaraan zij geduurig bloot gesteld zijn, Leepoogige en Blindächtige, en kunnen naauwlijks door de pijn, welke zij aan de Oogen lijden, vier uren op den dag werken, en zijn genoodzaakt vervolgens op een donkere plaats te blijven zitten, hunne Oogen telkens met laauw Water afwaschende; zo scherp immers is de stank, dat het Zilver en Koper hier door terstond zodanig word aangeslaagen, dat de Vlekken 'er met moeite kunnen uitgedaan worden; hier uit blijkt ook hoe schadelijk eene onzuivere Waterpot voor het Gezicht is.

Letricae. *Waschers*, worden dikwerf Leepoogig door den schadelijken Damp van 't Zeepwa-

water; door 't staan in het water krijgen zij Zuchtgezwollen; de Vijt aan de Vingeren door de afwisselende koude en hette, en Splijtingen in de Handen door de Zeep.

Kaarsfemakers, door den stank welken het gesmolten Vet gestaag geeft, worden deeze Leepoogige.

Candelarii.

Molenaars, worden hardhoorende, door het aanhoudend geraas der raaderen en het vlugge Bloemmeel.

Molitores.

Bakkers, worden Hees door het Stuifmeel: krijgen groote Handen, door het geduurig werken met de Handen.

Pislores.

Paruikemakers, worden Blindächtig door de Poeder.

*Artifices
crinium ad
scititio-
rum.
Cribra-
tores.*

Sifters, worden door het Siften en en de daar door opvliegende stof Blindächtig, en krijgen door de Mijten, die in het meel zitten, Luisziekte en Schurft.

Timmerlieden, worden door hun zwaar werk krom, krijgen Rug- en Dijepijnen, soms overvalt hun de Heupjicht, of zij worden met Breuken behebt.

Ædiles.

Dragers, door het draagen van zwaare lasten, en het Bukken van het Lichaam, worden krom, en krijgen Breuken.

Bajuli.

Kleermakers, door het gestaag zitten worden deeze Lieden krom en geboccheld, en worden met geboogen knieën

Sutores.

dikwerf mankgaande; bij hen zijn de Armen dikker, en de Borstspieren steeviger dan bij andere Menschen, een uitwerking van hunnen arbeid.

Sartores.

Schoenmakers, gaan langzaam, door de drukking welke hunne Voeten onder het zitten ondergaan; en krijgen een krommen Rug. Maar ook de Meisjes welke geschikt zijn om te naaijen, of te brijden, zitten door gewoonte met verwijderde Schouderbladeren, en worden geboccheld.

Cursorres.

De Loopers, worden dikwerf door Breuken aangedaan.

Equifones.

Paardrijders, krijgen steen door het schudden der Nieren; worden *Wel-lustig* door het drukken der Teeldeelen; en met *Aambijen* behebt door de wrijving van den Aars.

Cantatores.

Zangers, krijgen Breuken, gelijk ook Kinderen, welke veel schreeuwen, en zij die den Waldhoorn blaazen, de Oogen worden rood door het schreeuwen; ook Heeschheid, en Keelsontsteeking door de werking van het Strottenhoofd.

Æditui.

Zij die bij de Indianen met een verheeven stem de uren door roepen aanduiden, worden meest Blind.

Statarii artifices.

Konstenaars, welker handwerk staande is, gelijk ook de Kamerdienaars der Konin-

ningen, en de Oude Wapendragers, welke den gantschen dag stonden, krijgen, eerst Aderspatten en daarna Zuchtzwellingen der Beenen.

Konstenaars, welke een zittend handwerk hebben, gelijk ook Letterblokkers, worden aangetast door Aambijen, deels oorsprongelijk uit hunnen traagen Stoelgang, deels uit hoofde van den rechten Hoek, welke de Darmvaten onder het zitten maaken.

*Artifices
Sedentarii.*

Eindelijk worden alle Konstenaars, welke aan een Stinkende Lucht blootgesteld zijn, langzamerhand Leepoogige of Kwaadsappige, en hier van daan worden bij hun de Zweeren moeilijk Geneezen.

Gemoeds Aandoeningen,

Animi Pathemata.

Zijn zodanige denkbeelden, welke met geweld der Ziele, als het ware, ingeprent, Tegennatuurlijke en onwillige beweegingen in het Lichaam ten gevolgen hebben, of voortbrengen.

Zodanige Denkbeelden worden geenzints door eene *Onverschilligheid*; Maar meestal door eene zeer groote *Haat* of *Blijdschap* agtervolgd, en worden daar-

*Adiaphoria.
Odium.
Gaudium.*

om de Zielsaandoeningen in Aangenaame en Onaangenaame verdeeld.

Grata. *Aangenaame*, zijn de zulke welke wij begeeren, gelijk de Vreugd en Liefde.

Ingrata. *Onaangenaame*, waarvan wij een afkeer hebben, als, Gramfchap, Haat, Nijd, Droefheid, Vrees, Schrik, Schaamte.

Caudium. 1. *De Vreugd*, daar zij den Ómloop des Bloeds vermeedert, is zij fchadelijk voor ontstookene Deelen, en in Slagäderkwerzingen. — Ja eene te groote Blijdschap veroorzaakt soms den Dood.

Amor. 2. *De Liefde*, of *Minnedrift*, veroorzaakt in beiden Sexe een meerderen toevloed van Bloed naar de Teeldeelen, hier door kan eene Ontsteeking der Roede, of Ballen, of eene Zaadbreek ontstaan, of ook vermeerdert worden.

Ira. 3. *De Gramfchap*, kan door den Ómloop des Bloeds aantezetten, een Ontsteeking bij Wonden, Bloedftorting uit dezelve, en eene heevige ontsteeken Koorts veroorzaaken; de Beet van een vergramd Mensch, of Dier, kan de Dolheid te gelijk met de

de Watervrees aanbrengen, De Gramschap bederft de Gal, en brengt hier door de Roos te voorschijn.

4. *De Droefheid*, brengt Verhardingen *Maror.*
en Zuchtgezwellen voort, daar zij de Zenuwen en Vaten des Lichaams ten uiterfte verzwakt.

5. *De Vrees*, maakt alle de Spiervezelen fchielijk flap, hiervan komt eene onwillige Waterlooizing, door ontluiting der Sluitspier; hier van, dat sommige lijdens door Vrees voor eenige Konstbewerking reeds door Flaauwtens aangedaan worden, en na de Konstbewerking door fterker Ontfteekingen bij de Wonden aangetast.

6. *De Schrik*, brengt Kramp in de *Terror.*
Spieren, hier van bij Gewonden Kramptrekkingen; en, daar door de Schrik de Vaten Zamengetrokken worden, loozen zij onder het doen der Konstbewerking weinig Bloed, welk zich naderhand dan eerst zal openbaaren; de Schrik brengt niet zelden Knoestgezwellen voort, of doet

doet dezelve in Kanker overgaan; daaren boven kan een Schrik eene ligte Wond bij toeval doodelijk maaken, daar 'er voorbeelden zijn, dat Menschen, na eenen hevigen Schrik, aan de gevolgen eener ligte Wond overleeden zijn.

Pudor.

7. *De Schaamte*, doet de Wangen bloozen, en kentteekent dus een vermeerderden toevloed van Bloed naar het Aangezicht.

*Imaginatio
gravida.*

*De Inbeelding eener Zwangere
Vrouw.*

Er word noch getwist, of eene geweldige Inbeelding van eene Zwangere Vrouw op de Vrucht eenen Krachtdadig en Werkzaamen invloed hebbe. Ik denke immers niet, dat door dezelve eenige nieuwe wording van Deelen, welke te vooren niet aanwezig waren, of integendeel eene geheele vernietiging van Deelen, welke te vooren reeds inderdaad bestonden, zoude kunnen te weeg gebracht worden; des niettegenstaande kunnen wij allen invloed der verbeelding niet ontkennen; de Moedervlekken schijnen hunnen oorsprong
aan

aan eene tegennatuurlijke ontwikkeling der Vrucht verschuldigd te zijn.

Te groote Oeffening der Zintuigen.

Exercitatio nimia sensuum.

Of de In- of de Uitwendige Zintuigen kunnen of te sterk geoëffend, of te zeer verwaarloosd worden.

Alle oeffening, waardoor de Hersenen te zeer ingespannen zijn, gelijk in zeer Scherpzinnige Studien, verzwakken uittermaten de Zenuwen, en brengen te veel Bloeds naar het hoofd; hier van moeten dezelve vermijd worden in Hoofdwonden en Oogsgebreken.

Te sterke Oeffening van het Zintuig des gevoels verslapt het zelve, en lokt het Bloed naar het zelve, hiervan word door een al te sterk gebruik des Gezichts, dit Werktuig zo aanmerkelijk verzwakt, dat het zelve rood word, of geheel nutteloos word door den zwarten Staar; door het hooren van een al te schel Geluid worden wij doof.

De Slaap.

Somnus.

Te lange Slaap verzwakt de Vezelen, en verwekt eene slijmige gesteldheid in de

de Vochten; hier van daan de Geneigdheid tot Zuchtgezwellen.

Vigilia.

Het Waaken.

Wen het zelve te lang duurt, worden de Oogen Rood, en het Gezicht verzwakt.

Vis Divina.

De Goddelijke Kracht.

Van Oudsher was het een algemeen gevoelen, dat de vergramde Godheid het Menschdom met Ziekten, en verderffelijke Plaagen bezocht, doch het is hard, dat men den Algoeden God, welke aller Heil zoekt te bevorderen, als de Oorzaak der Ziekten algemeen zou aanmerken.

Vis Diabolica.

De Kracht des Duivels.

Dat er Toveraars of Wicchelaars zouden zijn, welke door eene overeenkomst met den Duivel de macht zouden hebben, de Menschen met Ziekten naar willekeur te bezoeken, is niets dan een fabel; immers alle Ziekten, welke Kwaaddoeners den Menschen aanbrengen, zijn
Uit-

Uitwerkwelen van de Konst of Natuurlijke Vergiften.

Voorgegaane Uitwendige Ziekten.

*Morbi
prægressi
externi.*

Zo zijn de Fistels dikwerf de gevolgen van voorgegaane Wonden of Ettergezwellen, zo word de Roos dikwerf door Verfterving gevolgd.

Voorgegaane Inwendige Ziekten.

*Morbi prægressi
interni.*

De Inwendige Ziekten zetten dikwerf de Ziektestoffe, op verschillende Uitwendige plaatzen van het Lichaam, neder, waar uit verschillende Scheidingsgezwellen, of Gezwellen door verplaatsing voortkoomen.

Voorbeschikkende Oorzaaken der Ziekten.

*Causæ
Prædispo-
nentes.*

Deeze zijn zeer groot in Getal.

De tegennatuurlijke Ontwikkeling der Vrucht.

*Mala evolu-
tio Em-
bryonis.*

Wanneer de Vrucht in de Baarmoeder nog opgeslooten zich kwalijk ontwikkel-

wikkelt , geeft dit aanleiding tot verscheiden Werktuigige Ziekten , naarmate namentlijk dezelve of te schielijk of te langzaam , of kwalijk geschied , waaruit de wanstalligheden en Moedervlekken schijnen te moeten worden afgeleid.

Temperamentum.

Lichaams Gesteldheid. Temperament.

Hier door word eene bijzondere gesteldheid der Vóchten verstaan ; en daartoe behooren dierhalven.

Sanguineum.

1. *Eene Bloedrijke Gesteldheid* , wanneer het Bloed de overhand heeft , waaruit waare en onwaare Ontstekingen en Bloedstortingen kunnen voortkoomen.

Phlegmaticum.

2. *Waterige* , waarbij de Wije en Slijm te veel zijn , en waar door Zuchten en Watergezwellen voortkoomen.

Cholericum.

3. *Galachtige* , wen de Gal de overhand heeft , waar door Roos en Roosachtig Uitslag voortspruiten.

Melanchoicum.

4. *Zwart Galachtige* , waarbij het Bloed dik , zwart , en als Pek vertaaid is , waar door Knoestgezwellen en opene Kankers der Zwartgalligen.

5. *Vet-*

5. *Vette*, waarbij het Olieachtige overal zichbaar is, dezelve heeft de Verettering zeer ligt ten gevolgen. *Obesum.*
6. *Lijmachtige*, wanneer in al de Vochten eene Lijmachtige Zelfstandigheid de overhand heeft, gelijk soms bij de Vrucht en bij Kinderen, waardoor Moedervlekken en Uitwasfen gebooren worden. *Gelatinosum.*
7. *Geestrijke*, waarbij het Zenuwvocht overvloeit, en waardoor bij Wonden ligtelijk Krampen en Stuipen voortkoomen. *Spiritosum.*
8. *Kwaade en Kwaadzappige*, waarbij de Vochten door eene zekere Scherpheid zijn aangedaan, of wen er eene verkeerde of bedorven Mengeling bij plaats grijpt. *Cacochymica, Cachectica Temperies.*

Eigenaartige Gesteldheid.

Idiosyncrasia.

Geeft, zodanige gematigdheid te kennen, welke aan ijder Lichaam bijzonder eigen is, en waardoor het eene Mensch zich door Uitwendige zaaken geheel anders aangedaan voelt, dan het andere, dus zal, bij voorbeeld, het aanschouwen van een Wond of Kat, bij den eenen een Beswijming voortbrengen, de andere

F

zal

zal er niets van weeten, zo zal een op de Huid aangelegd Hulpmiddel dikwerf bij den een de Huid ontvellen, en bij den ander geene de minste verandering daarstellen.

*Habitus
Corporis.*

Lichaams Aart.

Deeze, alleen betrekking hebbende tot de vaste Deelen, kan zijn.

Sensilis.

1. *Gevoelig*, waarbij de Zenuwen zeer gevoelig; en de Spieren zeer Prikkelbaar zijn. In deezèn koomen bij Wonden, zeer ligt, Ontsteekingen, Krampen, of Stuipen.

Insensilis.

2. *Ongevoelig*, waarbij eene tegenovergestelde eigenschap der Zenuwen en Spieren plaats grijpt, zo als bij Waterigen en Zwartgalligen.

Robustus.

3. *Sterke*, waarin de Vezelen sterk en Veerkrachtig zijn, gelijk bij werkzaame Mannen, en bij de Landlieden.

Debilis.

4. *Zwakke*, waarin de Vezelen geen genoegzaame kracht bezitten, maar zwak zijn, zo als bij Kinderen.

5. *Stij-*

5. *Stijve*, waarbij de *Vezelen* reeds *Rigidus.*
verstramd zijn, zo als bij oude en
stokoude *Menschen*.
6. *Slappe*, wanneer de *Vezelen* slap, flets *Mollis.*
zijn, en weinig *Veerkracht* hebben,
zo als bij de *Vrouwen* en *Kinderen*.
7. *Magere*, wanneer de *Vezelen* wel *Macilentus.*
sterk zijn, doch door weinig *Celwijs-*
weeffel zamengehouden worden.
8. *Vette*, wanneer de *Vezelen* slap zijn, *Pinguis.*
en in veel *Vet* ingewikkeld liggen.
9. *Ziekelijke*, komt over een met de *Morbosus.*
Kwaadzappige.

*De Leeftijd.**Ætas.*

Ieder *Tijdperk* onzes *leevens* brengt
zijne eigen *Ziekten* mede.

1. *De Kindsheid*, brengt *Spruw*, het *Ætas in-*
Kikvorschgezwel, *Ontsteeking* des *fantilis.*
Navels, deszelfs *Verzweering*, *Wa-*
terbreuk, *Navelbreuk* of *Liesbreuk*;
Hoofdberg, *Dauuworm*, *Melk-*
korst; *Oor-* en *Oogvloeijingen*, *Gloed*,
Branding, *Ontsteeking* van het *Tand-*
vleesch, *moeilijk Tandkrijgen*, *Wind-*
doorn, *Kropkliergezwellen* voort.
2. *De Jongelingschap*; de *overvloed*, *Ætas juve-*
en *sterke beweeging* des *Bloeds* naar *nilis.*
het *Hoofd*, brengt in deezen *Leeftijd*,

Neusbloedingen, Keelsontsteeking, en Roodheid der Oogen te weeg; omtrend de Huwbaarheid, komen er Kliergezwellen in de Liezen, en Zaadbreuken.

Ætas virilis.

3. *De Mannelijke Leeftijd*, levert Aambijen, den Steen, en Voeteuvel.

Ætas senilis.

4. *De Ouderdom*; deeze heeft Stijfheid der Vezelen ten gevolge, waardoor de Vochten Scherp, Aardachtig worden, en de Gewrichten doet Verstijven, de Ruggegraat krommen; het Gehoor verlooren gaan, het Gezicht stomp worden, of geheel verdwijnen. — Hierbij komt de Brosheid der Beenderen, en het ontaarden van Wonden en Kneuzingen aan de Beenen, in Kwaadzappige Zweeren.

Sexus.

De Sexe.

Masculinus.

De Mannelijke; heeft vooral aan de Teeldeelen bijzondere Ongemakken, als waare en onwaare Zakbreuken; Vernaauwing der Voorhuid Bekenning van het hooofd der Roede door het overhaalen der Voorhuid, Zwellings, Ontsteeking, Verharding der Ballen, Onmacht.

Fœmineus.

De Vrouwelijke; derzelver Ziekte hangen af van derzelver onderscheiden Teelde-

deelen, van de Borsten, en de bijzondere Werkingen aan deeze Sexe eigen, gelijk ook van de Maandzuiveringen, en de Baarenstijd. In de Teeldeelen vallen, Uitzakkingen, Scheuringen der Baarmoeder, of des Bilnaads; in de *Mammen*, Ontsteeking, Verhardingen, en Knoestgezwellen.

Zamenstelling van eenig Deel.

*Structura
Partis.*

Het eene gedeelte van ons Lichaam is, uit hoofde van deszelfs bijzonder maakzel, meer geschikt tot eenige Ziekte, dan het andere; dus is het Knoestgezwel eigen aan de Klieren; het Ettergezwel is de zitplaats des Vetroks; dus ontstaan 'er in den rechter Darm door Vet en Rotstofte, dikwerf Fistels aan den Aars.

Het Leerstuk der Toevallen.

*Sympto-
matolo-
gia.
Symptoma.*

Een *Toeval* is het uitwerkzel, of een zeker Verschijnzel van, of bij eene Ziekte.

Ieder *Toeval* dierhalven, onderstelt of eene belediging van de Werkingen onzes Lichaams, of eene belediging der zichtbaare Eigenschappen, in eenig gedeelte van het zelve.

De *Toevallen* worden verdeeld; met opzigt tot derzelver *Oorsprong*.

Origo.

*Morbi.*1. In Toevallen *der Ziekte*, welke van de Ziekte zelve,*Causæ**morbi.**Symptoma-*
*tum.**Epigono-*
*mena.*2. — *Van de Oorzaak der Ziekte*,3. — *Der Toevallen*, van de toevallen.4. — *Nieuws ontstaan*, welke van een Nieuw opkoomende Ziekte ontstaan.*Apparitio.*Ten tweede, naar den tijd van hunne *Verschijsning*.*Præceden-*
*tia.*1. In *Voorafgaande*, welke de Ziekte voorgaan.*Concomi-*
*tantia.*2. — *Verzellende*.*Subsequen-*
*tia.*3. — *Opvolgende*.*Sedes.*Eindelijk naar hunne *Zitplaats*.*Externa.*In *Uitwendige*, welke in eenig zichtbaarlijk beleedigde Hoedanigheid;*Interna.*In *Inwendige*, welke in eenige beleedigde werking bestaan.

Ieder Ziekte heeft daarenbooven.

*Propria.**Characte-*
ristica, Pa-
thognomi-
*ca.*1. Haare *Eigen* toevallen, welke aan deeze alleen eigen zijn, en *Kenschetzende*, of *Ziektenkundige* genaamd worden.*Communia.*2. *Gemeene*, welke dezelve met andere gemeen heeft.*Pericu-*
*losa.*3. *Gevaarlijke*, welke *Leevensgevaar* aanduiden.4. *Niet*

4. *Niet gevaarlijke*, welke het Leeven niet bedreigen. *Non periculosa.*

Uitwendige Toevallen.

Zijn beleedigingen der zichtbaare Hoedanigheden. *Symptomata externa.*

Hiertoe behooren bijna alle Uitwendige Ziekten, welke als Toevallen van andere uitwendige gebreken kunnen aangemerkt worden.

Pijn, een vermeerderd onaangenaam gevoel, in eenig deel, is een toeval van Ontsteeking; van Openekanker; Verkoudheid Gezwollen; Winddoorn; Wonden versch aangebracht; Zenuwkwetzing, en soms van Zweeren. *Dolor.*

Ongevoeligheid, wen dit in eenig gevoelig deel voorvalt, is het een Toeval van koud Vuur, van een gebonden, gedrukte, of afgesneeden Zenuw. *Anodynia.*

Warmte, gevoel van branding in eenig deel, is een toeval van Ontsteeking, of Zenuwkwetzing. *Calor.*

Koude, is een toeval van Verfterving. *Frigus.*

Wankleurigheid; deeze is verschillende, de *Pairsfe* is een toeval van Uitgevaat Bloed, van een onwaare Slagaderspat, Aderspat; koud en heet Vuur. *Color Morbosus. Livor.*

De Zwarte, is in de drooge Verfterving, de *Roode* in de Ontsteeking, en *Nigredo. Rubor.*

Pallor. de *Bleeke* in het Zuchtgezwel kenne-
lijk.

Fætor. De *Stank*, is een toeval bij een Kan-
ker, Rottige, met Beenbederf, of Ver-
sterving verzeld gaande Zweer; hiertoe
behoort ook de *Stank*, door een bedor-
ven Tand; Kalk der Tanden, Mond-
scheurbuik, of Pestkool der Tong; de
Stank in de Ooren verzelt een Zweer.
In de Neus, de stinkende Neuszweer.
Aan de *Teeldeelen*, de afloop van de
Drekstoffe, en der pis.

Pruritus. *Jeukte*, geeft een Schurftige scherpheid
te kennen, of van Zweeren, of van ter
Geneezing overhellende Beenbreuken.

Durities. *Hardheid*, is een toeval van een Knoest-
gezwel en Beenknobbel; de *Papachtige*
is een toeval bij versterving en de Zucht;
Veerkrachtige in Wijegezwellen, en Darm-
breuken; *Golvende* in de Ettergezwellen.

*Intumes-
centia.* *Zwelling*, is een Toeval van alle, zo
Heete, als Koude Gezwellen.

Aridura. *Verdrooging*, is een Toeval van Ge-
kwetste Slagaders, en voornaame Zenu-
wen van eenig deel; of van den Wind-
doorn, of niet herstelde Ontwrichtingen.

*Inflamma-
tio.* *Ontsteeking*, is een Toeval bij Won-
den, Zweeren, Beenbreuken, Ontwrich-
tingen, Kneuzingen.

Het

Het Luchtgezwel, is een Toeval bij Wonden, Verfterving; Breuk der Ribben; en den Adderbeet. *Emphysema.*

De Roodheid; is een Toeval bij oude Zweeren, een beleedigde Hersfenpan, en verborgen Beenbederf. *Erythema.*

De Oogontsteeking; is een Toeval van bijna alle Oogziekten, en Hoofdbeleedigingen; de *Roodheid* der Oogen, den 7. of 8 dag na de beleedigde Hersfenen voorvallende, is een Toeval, het geen een Veretterd Hersfengestel, en den dood aanduid. *Ophthalmia.*

De Roodheid der Oogen, in den Borstkanker, of op eene andere plaats, geeft te kennen, dat het gif reeds door het geheele Lichaam zich verspreid heeft.

Het koud Vuur, is een Toeval bij zwaar beleedigde Zenuwen, verbrijzelde Beenbreuken, Ontwrichting der Wervelen, beet eens vergiftigen Adders, afsnijding van een voornaame Zenuw of Slagader; van sommige Wonden, Zweeren, Gezwellen, Breuken. *Gangrena.*

Verettering, is een toeval van gekneusde Wonden, van Zweeren, en van sommige Gezwellen, als het Ontstookten Gezwel, de Bloedvin. *Suppuratio.*

Gravitas. *Zwaarte*, de vermeerderde *Zwaarte* is een Toeval bij Ontsteeken en Verharde Gezwellen.

Levitas. *Ligtheid*, is een Toeval van het Luchtgezwel.

Siccitas. *Droogheid*, is een toeval van eene drooge Oogontsteeking.

Humiditas. *Vochtigheid*, kenschetst een Vochtige Oogontsteeking.

Pulsatio. *Klopping*, is een Toeval bij Ontsteeking, welke tot Verettering overgaat, maar voornamentlijk bij een waare Slagaderbreuk.

Pulsus Abolitio. *Afwezendheid der Klopping*, is een Toeval bij versterking, bij een doorgesneeden Slagader, of wen dezelve afgebonden of gedrukt word, gelijk na de Kunstbewerking van een Slagaderspat word waargenoomen.

Strepitus articulo- rum. *Gekraak der Gewrichten*, is een Toeval van Scorbuit; Verdraaijing der Hand, of Voet, of van het Luchtgezwel.

Hemor- rhagia. *Bloedyliet*, is een Toeval van Wonden, Scheurbuikige Zweeren, stinkende Zweeren, opene Kanker.

Hemor- rhagia na- rium. *Neusbloeding*, is een Toeval bij een gekneusde Neus, geschudde Hersenen, of uitgetrokken Veelvoet.

Hemor- rhagia au- rium. *Oorbloeding*, is een toeval van een geschokt Hersfengestel.

Tand.

Tandvleesbloeding, is een Toeval bij de *Stomacace.*
Scheurbuik des Monds, en des Tand-
vleesch.

Watervloed, is een toeval van een *Lymphae*
gekwetst Watervat, of van een geopend *fluxus.*
Watergezwel.

Wijevloed, is een Toeval bij versche *Seri fluxus.*
Wonden; en sommige weeldrige Zwee-
ren.

Etter, of *Vloeijing van scherpe Stoffe*, *Puris, san-*
is een Toeval bij Wonden en Zweeren, *iei fluxus.*
de Ettervloeijing uit de Neus, is een
Toeval bij de stinkende Neuszweer, en
bij eene Kropklierziekte; de *Oorvloed* is
een Toeval van een verzworen Oor, of
een geschud Hoofd.

Leedewatersvloed, is een Toeval van *Synoriae*
doorgaande Wonden, of Zweeren in de *fluxus.*
Gewrichtsholligheden.

Aarsvloed, is een toeval bij een Aars- *Proctor-*
fistel, of inwendige Aambijen. *rhæa.*

Zamentrekking, Optrekking, der Spie- *Contractu-*
ren of Banden, is een Toeval van Been- *ra.*
breuken, of Gewrichtswonden, en Zwee-
ren.

Werkeloosheid, of eene te groote Ver- *Atonia.*
slapping der Spieren, en Banden, is een
Toeval bij Verdraaijingen, soms bij ge-
daane Gewrichtsherstellingen.

*Symptoma-
ta Interna.*

Inwendige Toevallen.

Zijn beleedigingen der Leevendige, Natuurlijke, of diergelijke Werkingen.

*Actio num.
Vitalium.*

De Toevallen der Leevendige Werkingen.

Zijn betrekkelijk tot de Polsslag; de Beweging van 't Hart, en der Ademhaling.

*Symptoma-
ta pulsus.
Pulsus tar-
dus, inter-
mittens.*

De Toevallen der Polsslag.

Eene kleine, traage en tuschenpoozende Pols, is een Toeval van eene In- of Uitwendige Bloeding, van het koud Vuur, of van den Dood.

*Crebrior,
durior.*

Eene Schielijke en Harde Pols, is een Toeval van Koorts en Ontsteeking. Hier toe dierhalven behooren de toevallen van Koorts en Ontsteeking.

*Symptoma-
ta febrilia.*

Toevallen der Koorts.

*Febris in
flamma-
toria.*

1. *Ontsteeken Koorts*, is een Toeval het welk Ontsteeken Gezwellen voor- gaat, verzelt, of opvolgt; onder den naam van *Wond* of *Etterkoorts*, word een Toeval verstaan, 't welk bij Wonden, zwaare Kneuzingen, of Beenbreuken, waarmede Ont-

Ontsteeking gepaard gaat, zich voor-
doet.

2. *Rotkoorts*, is een Koorts door eene *Putrida*.
opgeslorpte Rotstofte veroorzaakt, en
is een Toeval bij Versterking, rottige
Zweer, of Zweer met Beenbederf.
Zij die gewond zijn, of aan Zwee-
ren onderworpen, en aan de Rottige
lucht der Gasthuizen blootgesteld
blijven, worden eer door Rotkoort-
sen aangetast, dan Gezonden.
3. *Galkoorts*, is oorspronkelijk van be- *Biliosa*.
dorven Gal; en gaat daarom niet
zelden gepaard met Roos, Wonden
en Zweeren.
4. *Teeringkoorts*, welke het Lichaam *Lenta*.
langzaam doet vermageren, is een
Toeval volgende op lang geslooten, of
verhoolen gebleeven Ettergezwellen,
op groote voorgegaane Wonden of
Zweeren, welke veel Etters loozen;
en voornamentlijk op den Kanker, of
een open Watergezwel.
5. *Tusfchenpoozende Koorts*, welke ge- *Intermit-*
regeld om den anderen of derden dag *tens*.
wederkeert, is geen toeval van eene
uitwendige Ziekte; dan, daar door
eene kwalijk bestierde Leevensregel
de

de gekwetsten eerder aan diergelijke Koortsen onderhevig zijn, en door dezelve aangetast worden, dan andere; zo word dezelve soms een bijkoomend Toeval van eene uitwendige Ziekte.

*Symptoma-
ta inflam-
matoria.
Phrenitis.*

Ontsteeking Toevallen.

1. *Hersfenylies Ontsteeking*, eene Ontsteeking van de Vliezen der Hersfenen, welke uit de Ontsteeken koorts, en eene woeste Ijlheid gekend word, is een Toeval van Kneuzing des Hoofds, of Verwonding van het zelve; somwijlen volgt dit Toeval op een Oorontsteeking, na een hevige Kiespijn, of geweldige Vijt.
2. *Hersfenontsteeking*, Ontsteeking der Hersfenen zelve is een Toeval, volgende op een gekneusd Hersfengestel, of een Wond aan hetzelfde, of eene Hersfenpans indrukking.
3. *Keelsonsteeking*, wen er vreemde Lichaamen in de Keel, of Strottenhoofd, eenigen tijd opgehouden worden, zo worden deeze Deelen Ontstookten; en dit maakt hun Toeval.
4. *Het Zijdewee*. Eene Ontsteeking der Tusschenribbige Spieren, en van
het

Cephalitis.

Cynanche.

Pleuritis.

het Borstvlies, is een Toeval, het welk de Borstkneuzingen, Breuken der Ribben, en van het Borstbeen volgt en verzelt.

5. *Longontsteeking*, is soms een Toeval van verwondinge van dit Deel, soms van eene Keelsontsteeking afkomstig. *Peripneumonia.*
6. *Van het Middenrif*; Wonden, Kneuzingen, en Ontsteekingen maaken dit Toeval in dit Deel. *Paraphrenitis.*
7. *Van het Hart*, een Toeval bij oppervlakkige Wonden van dit Ingewand. *Carditis.*
8. *Der Maag*, van die zelve Aandoeningen, of van een doorgeslikte Naalde, of eene geknelde Maagbreuk. *Gastritis.*
9. *Der Darmen*, een Toeval van derzelver Kwetzing, Kneuzing, Beklemming, of van scherpe doorgezwelgde Lichaamen. *Enteritis.*
10. *Van het Darmnet*, is een Toeval der beleedigingen van dit Ingewand. *Epiplöitis.*
11. *Der Leever*, soms der Leever zelve, soms door het Meedegevoel na een geschokt Hersfengestel. *Hepatitis.*

12. *Der*

Splenitis. 12. *Der Milt*, insgelijks een Toeval of van Miltsgebreeken, of van aangedane Hersenen.

Nephritis. 13. *Der Nieren*, op Kneuzing of verwonding der Nieren.

Cystitis. 14. *Der Blaas*, is een Toeval op een Ontsteeking, Wonding, of Kneuzing der Blaas, soms op Waterversopping, ruuwe Steensnijding, of Blaasbeklemming.

Metritis. 15. *Der Baarmoeder*, of van Kneuzing of van Verwonding, of Scheuring, of na de Keizersneede, op dit Inge- wand verricht.

Myositis. 16. *Der Spieren*, volgt als een Toeval na Wonden, Kneuzingen, Breuken, Afzettingen.

*Symptoma-
ta actionis
Cordis.* *De toevallen van de Werking
van 't Hart*

*Liporhy-
mia.* 1. *Flaauwte*, of eene Oogenschiynlijke ophouding der Leevendige Werkingen, is een Toeval op eenige In- of Uitwendige Bloedvliet, van Vrees voor eene Aderlating, of eenige andere Heelkundige Kunstbewerking; van versterking; van een Gekwetst Hart.

2. *Op-*

2. *Ophoudende Pols*, is een Toeval het *Asphyxia*.
welk het Lichaam schijnbaar Dood
maakt, en word gevonden bij Op-
gehangene, Bevroozene, verdronke-
ne, en Moeilijk Geboorne.

3. *Hartklopping*, verzelt de Wonden *Palpitatio*
van het Hart, en deszelfs Slagader- *Cordis*.
spatten, somwijlen is het maar een
uitwerkzel der Vrees.

De Toevalen der Ademhaling.

Stikkende Ademhaling, is een Toeval
bij het Borstwater, de Etterborst, een
half doorgeslikte of in den Slokdarm
hangenblijvende Brok of Vreemd Lichaam,
soms in de Luchtpijp, bij Kliergezwel-
len aan den Hals, bij doorgaande Borst-
wonden, met uitstorting van Bloed of
Lucht, bij Kwetzingen der Middenrif-
Zenuw, bij eene Indrukking van het
Zwaardwijze Kraakbeen, bij het Buik-
water, of eene Bocchel.

*Symptoma-
ta Respira-
tionis.
Ortho-
pnæa.*

Etterborst, is een Toeval van eenig *Empyema*.
Ettergezwel in de Borst, van eene Ge-
wonde of Gekneusde Long.

*Symptoma-
ta Actio-
num Ani-
malium.*

Toevallen der Dierlijke Werkingen.

Zijn beleedigingen der Uit- en Inwendige Zintuigen der Slaap en Willekeurige Spiersbeweegingen.

*Symptoma-
ta Sensuum
externo-
rum.
Amaurosis.*

*De Toevallen der Uitwendige
Zintuigen.*

Zwarte Staar, is een Toeval van de gekwetste Wenkbraauwzenuw, van een gekneusd Oog of Hoofd, van eene Verwonding derzelve, of van Ziekten der Voorhoofds - boezems.

Amblyopia.

Schemering, is een Toeval van bijna alle Oogziekten.

*Photopho-
bia.*

Lichtshindring, is een Toeval vooral bij een Inwendige Oogontsteking.

Cophosis.

Doofheid, is een Toeval op kneuzing en verscheiden Ziekten van de Deelen van het Gehoor volgende.

Ageusia.

Smakeloosheid, is een Toeval van Verlamming der Tong.

Anosmia.

Afwezigheid der Reuk, is een Toeval der Neusweer, en van den Veelvoet.

*Anoesthe-
sia.*

Geyoelloosheid, geeft als Toeval te kennen van een afgesneden, gebonden, of gedrukte of bedorven Zenuw, of ook van Versterving.

Doof-

Doof gevoel, is een Toeval 't geen versterking voorgaat, of eene langzaame Verdorring; en is oorspronkelijk van een gedrukte of gebonden Zenuw.

Stupor.

Kruipend of Tintelend gevoel, is een Toeval van deze zelfde gebreken.

Formicatio.

Pijnen en onaangenaame Aandoeningen.

Dolores et sensationes ingratæ.

Hoofdpijn, is een Toeval van Kneuzing des Hoofds, van een Beenknobbel of Beenbederf, aan 't zelve.

Cephalalgia.

Scheele Hoofdpijn, is een Toeval van Oogontsteeking, van Tandpijn, en van zodanige Gebreken, welke hunnen Oorsprong in de Snotboezems des Voorhoofds hebben.

Hemicrania.

Borstpijn, is een Toeval van een Uitwendig Ertergezwel der Borst, van een gekneusde Borst, of van geweldig Persen.

Pleurodine.

Maagpijn, is een Toeval van een Maagbreuk, van indrukking des Zwaardwijken Kraakbeens, of van een gekneusden Bovenbuik.

Cardialgia.

Darmpijn, is een Toeval bij beklemde Darmen, of gekneusden Buik.

Colica.

Leverpijn, is een Toeval van een te zeer gezwollen Galblaas, of eenig Ertergezwel in de Lever.

Hepatalgia.

Nephralgia. *Nierpijn*, is afkomstig van den Steen, welke soms door Verettering in de Lendenen voorkomt.

Hysteralgia. *Pijn in de Baarmoeder*, is een Toeval van eenig Versteend weezen, Vleesprop, of Kankergezwel in de Baarmoeder of Scheede schuilende.

Arthritis. *Stichtpijn*, is een Toeval, welke de Verdrooging soms voorgaat.

Anxietas. *Benaauwdheid*, is soms door den Beet eenes vergiftigen Adders oorspronkelijk.

Lassitudo. *Vermoeidheid*, is een Toeval bij Wonden, bij Scheurbuik, bij besmettelijke Ziekten, vooral bij Venusmet.

Pruritus. *Jeukte*, is een Toeval bij Zweeren, Schurft, en Beenbreuken, welke in langen tijd niet verbonden waren.

Frigus. *Koude*, is een Toeval volgende op Bloedstortingen, op Etterloozing, bij Verstervingen.

Calor. *Warmte*, is een Toeval der Koorts welke heete Gezwellen verzelt.

Symptomata sensuum internorum. *Toevallen der Inwendige Zintuigen.*

Delirium. 1. *Wlheid*, is een Toeval bij groote Bloedstortingen, Hersenbeleediging, en zwaare pijn.

Rabies. 2. *Razernij*, is een Toeval Oorspronkelijk van den Beet van een dol Dier.

3. *Wa-*

3. *Watervrees*, is insgelijk een gevolg
eenes dollen Hondsbet. *Hydropho-*
bia.

4. *Sint Vitus Dans*, men zegt dit
een Toeval te zijn, 't geen op den
Bet van de Tarantula volgt, ech-
ter zijn hieromtrent nog geene zee-
kere bewijzen. *Tarantis-*
mus.

5. *Zwijmeling*, is een Toeval het geen
op groote Bloedontlastingen of Schud-
ding der Hersenen volgt. *Vertigo.*

6. *Dommeligheid*, volgt op Hoofdge-
breken. *Stupiditas.*

7. *Vergetelheid*, is een Toeval van be-
leedigde Hersenen. *Amnesia.*

Toevallen van den Slaap.

Ronkende Slaap, is een Toeval van uit-
gevaat Bloed op de Hersenen, of van een
indrukking der Beenderen, of van een In-
wendig Waterhoofd, van opstopping der
Pis, van een schielijk Opgedroogde Zweer. *Symptoma-*
ta somni.
Sopor.

Wakende Slaapzucht, is een Toeval
van een geprikkeld Hersfengestel, en volgt
ook soms op den Bet van de Scolopen-
dra van het Eiland Martinique. *Typhoma-*
nia.

Slaapeloosheid, is een Toeval oorspron-
gelijk van alle onaangenaame denkbeel-
den, *Agrypnia.*

den , van Pijnen , vooral die des nachts zich verheffen.

*Panophob-
bia.*

Schrik in het Slaapen, is een Toeval, het geen Beenbreuken, het Waterhoofd, en den Beet van een dollen Hond agtervolgt.

*Symptoma-
ta motus
muscula-
ris*

Toevallen van Spiersbeweeging.

De Werking der Spieren, kan of door eene te groote Zamentrekking, of Verlapping, of Ontaarting zondigen.

De Krampen of Trekkingen worden verdeeld in *Krampen*, en in *Stuipen*: anders in Vaste, en in Beweeglijke Trekkingen.

*Spasmi et
Convulsio-
nes.*

Krampen, zijn Tegenwillige en Standhoudende Zamentrekkingen der Spieren.

Stuipen, zijn Tegenwillige, doch zich herhaalende Trekkingen der Spieren.

Spasmi.

Krampen.

Tetanus.

Rechtstijvigheid, is zodanige, eene Tegennatuurlijke Zamentrekking der Spieren van het geheele Lichaam, waardoor hetzelfde als een hout Beeld uitgestrekt liggen blijft, en of voor over, of agter over, of ter zijden getrokken word.

Het is een Toeval volgende op een belediging der Hersenen, of der Slaapspier,
van

van een Gekneusde, Gebonden, Gerekte, Geprikkelde, of door eenig Brandend middel aangedaane Zenuw; hierom volgt dezelve soms op Hoofdwonden, Beensafzettingen, Bindingen der Zaadstreng, Zenuwtrillingen, bedorven Tandén, en Ontwrichtingen met Verscheuring der Gewrichtbanden, voornamentlijk in zeer Prikkelbaare Gestellen, warme Luchtgesteldheid, en vuile en onzuivere Gast- of Ziekenhuizen.

De Kramp, is een Toeval van Ader- *Crampus.*
spatten aan de Beenen.

Kaakskramp, is een Toeval bij een *Spasmus*
Ontsteeking der Amandelen, en meest *maxille.*
altijd eene Voorboode van een geheele
Verstijving of algemeene Kramp.

Aangezichtskramp of *Honds Lag*, volgt *Rifus far-*
soms op eene kwetzing van de Middenrif- *donius.*
Zenuw.

Stuipen.

Een Stuip, is een Tegenwillige werking van alle Spieren van ons Lichaam.

Het is een Toeval, dat op Hoofd of Hersfenbeledigingen, of die van het Ruggemerg, of Zenuwsteek volgt, ook op zeer hevige Pijnen en zwaare Bloedstoringen, als Tandpijn, Oorpijn, Tandkrijgen, den Steen, Beensbederf van het

Convulsio-
nes.

Hoofd, der Lenden, gespleeten en gedrukte Ruggegraat, Inwendig Waterhoofd; ook worden zij die Gewond zijn, en aan een te koude Lucht blootgesteld, hier door aangedaan.

Nystagmus. Oognikking, Oognijping, is een gevolg van Oogontsteeking.

Trismus. Tandknerfing, is een Toeval van zeer doordringende Pijn.

Epilepsia. Vallendeziekte, is een Toeval van een Beenuitwas, of Beenbederf in het Bekkeneel; of van een Wervelbeen, geschudde Hersenen, of een verouderde en thans schielijk geneezen Zweer.

Horror. Huivering, is een Toeval van een beginnende Ontsteeking, of Verettering.

Tremor. Beeying, is een Toeval van een gekneusd Hoofd en Schrik.

Sternutatio. Niezen, is een Toeval van een Zinkingachtige Oogontsteeking, uitgetrokken Neusprop.

Oscitatio. Geeuwen, is een Toeval van een wederkeerende Oogontsteeking, en Bloedstorting.

Singultus. De Hik, is eene Tegenwillige Zamentrekking des Middenrifs met eene luide Inademing, welke schielijk afgebrooken word, en is een Toeval van Bloedstorting, Pisopstopping, Verslerving, Keelontsteeking met Spruw, Ontsteeking der Hers-

Hersenen, van het Middenrif, der Maag, Darmen, geknelde Breuk, gebrooken Wervelbeen, of ingedrukt Zwaardwijze Kraakbeen.

Hoest, is een Schudding der Borst met *Tuffis*.
geluid gepaard, en een Toeval van eenig Vreemd Lichaam in de Luchtpijp ingedrongen, van eene opgenoomen, en na de Longe gebrachte Etterstoffe.

Lamheid.

Paralyfis.

Beroerdheid, is eene Lamheid van alle *Apoplexia*.
de Spieren der Willekeur onderworpen, met eene ronkende Ademhaling en eene bijna niet te overwinnen Slaapzucht gepaard, zij is een Toeval van beleedigde Hersenen, door Uitgevaat Bloed, of Ingedrukt Been veroorzaakt.

Lamheid, is de Onbeweegbaarheid van *Paralyfis*.
één Deel, en een Toeval van een Afgefnedene, Gebondene, Gedrukte Zenuw, van een Gekneusd, of Gedrukt Hersfengestel.

Halve Beroerdheid, wanneer de eene *Hemiple-*
zijde des Lichaams aangedaan is, en is *gia*.
insgelijks een Toeval van Gedrukte of Geschudde Hersenen.

Geheele Beroerdheid, wen de Lamheid *Paraple-*
alle de Deelen des Lichaams onder het *gia*.
Hoofd geleegeen aandoet, en is een Toe-

val van een Ontwrichting der Wervelen of een beledigd, of geschokt Rugge-
merg.

Debilitas. *Zwakheid*, van het geheele Lichaam, is een Toeval van een Inwendig Waterhoofd, gespleeten Ruggegraad, den Beet van een Vergiftig Dier, of eenige Besmettende Stoffe, als Venusmet, Scheurbuik, 't koud Vuur.

*Symptoma-
ta vocis.
Aphonia.*

Toevallen der Stem.

Sprakeloosheid, is een Toeval van de Afgesneeden, Gedrukte, of te sterk Uitgerekte en terugkeerende StrottenHoofdszenuw, gelijk bij Opgehangenen plaats heeft, of van eenen gewonden Luchtpijp, Borst, afgesneeden Tong, of door Kramp aangedaan.

Pfelliismus. *Het Stameren*, is eene Onmacht om eenige Sijllabes goed uitte spreken, en is een Toeval van een kwaad gevormde Tong, het ontbreken van dien, van de Lel van het Verhemelte, der Tanden; Haazelip, gespleeten Verhemelte; Kikvorsch Gezwel, en gekneusd Hoofd.

*Cacopho-
nia vox na-
salis.*

Onaangenaame Spraak, Neuspraak, is een Toeval der Neusprop, der Neuszweer, der vernauwde Openingen der Neus van achteren, der ontbreekende Lel.

Pie-

Piepende Stem, is een Toeval van de Prop in de Keel, en in het Strottenhoofd. *Vox fibilans.*

Heese Stem, is een Toeval van een Zinkingkeelziekte, Verkoudheid, of verlengde Lel. *Vox rauca.*

De Toevallen der Natuurlijke Werkingen.

Symptomata actionum naturalium.

Zijn beleedigingen der Eetlust, Dorst, Kaauwing, Doorzwelging, Chijlmaaking, Bloedmaaking, Voeding, Afscheiding en Uitloozing.

Toevallen der Natuurlijke Spijslust.

Verlooren Honger, is een Toeval van zwaare pijn, Wondkoorts, Bloedstorting, eener beleedigde Galblaas of Maag, *Anorexia.*

Misliikheid, Walging, is een Toeval van Schudding der Hersenen. *Nausea.*

Dorstloosheid, is een Toeval van een Verlamde Keel. *Adipsia.*

Dorstigheid, is een Toeval bij Wonden, Ontsteekingen en Versterking. *Polydipsia.*

Venuskwelling, is een Toeval bij eenen kwaadaartigen Druipert, bij Watervrees, bij Gehangene, bij het aanleggen van Spaansche Vliegen. *Satyriasis.*

On-

Anaphra-
disia.

Onmacht, verlooren Minnelust, met Onmacht tot de oprichting der Roede, is een Toeval van een Val op de Lenden of het Heiligbeen, of bij verharde Ballen.

Tenesmus
alvi.

Persfing op den Stoelgang, geduurig voorvallende, is een Toeval van Steen, van Ontstookten Blaas, of Rechtendarm, of pijnlijke Aambijen, en Aarsfistels, voornamentlijk na derzelve Konstbewerking.

Tenesmus
Vesicæ.

Pooging tot Waterloozing, is een Toeval bij Moeilijk Wateren.

Symptoma-
ta Digestio-
nis.
Masticatio
lesæ.

De Toevallen der Spijsverteering.

Belette Kaauwing, is een Toeval van den ontwrichten Kaak, of gebrooken Kaak, losstaande Tanden, of Tandpijnen, Lamheid of Kramp der Kaak; Kwetzing der Wang en Kaakspieren, derzelve Zweeren, gespleeten Verhemelte, Haazenlip, Kikvorschgezwel.

Dysphagia.

Belette Doorzwellling, is een Toeval van Kramp, Watervrees, Verlamde Slokdarm, van Gezwellen, In- of Buiten dezelve geleegen, en dezelve drukkende; van vreemde Lichaamen in dezelve bevat, scheuring des Slokdarms, Ontwrichting des Tongbeens, Keelbreuk, Slijm of Vleesprop des Slokdarms, of dezelve
uit

uit de Neus voordkoomende, maar in de Keel nederhangende, eindelijk van een Ontstooten, Veretterde, Knoestachtige, Venerifche, Scheurbuikige; Zuchtige, Ader-spattige, Verlamde, Krampachtige of Zinkingachtige Keelziekte.

Kwaade Verteering, is een Toeval van kwaade vermenging, van een Gewonde Maag, of van een Maag of Darmbreuk; of van een gekwetste Galblaas of Leverbuis. *Dyspepsia.*

Toevallen der Bloedmaking.

Kwaadsappigheid, is een Toeval van Bloedstorting, van Zweeren, allerlei Scherphedens, Kropklier-ziekten, Scheurbuik; Venusmet; Uitdrooging en belette Voeding. *Symptoma-
ta sangui-
ficationis.
Cachexia.*

Geluw, of *Galachtige Kwaadsappigheid*; is een Toeval van Gramschap, of van een Beet van een Vergiftig of raazend Dier. *Itterus.*

Waterzucht tusfchen de Huid, is een Toeval, volgende op eene voorafgegaane Bloeding; Na het fchielijk toemaaken van loopende Zweeren; na het al te fterk loopen derzelve, na het te lang ophouden der Pis. *Anasarca.*

*Symptoma-
ta Nutri-
tionis.
Tabes.*

De Toevallen der Voeding.

Uitdrooging, of Vermagering van het geheele Lichaam, gepaard met eene Teeringkoorts, doch zonder Hoest of Slijmloozing of Etterloozing, is een Toeval van alle groote Zweeren, Kropgezwellen, Kanker, Maagbreuk, Kwetzing der Borstbuis, voorgegaane zwaare Bloedstortingen.

Phthisis.

Teering, of Vermagering van het geheele Lichaam met een Teeringkoorts en Opracheling van Etter en Hoest, is een Toeval van Gekwetste, of na voorgegaane Verwonding Veretterde Long, van schiekelijk geneezen Zweeren, welke stoffen als dan naar de Longen gevoerd worden; te lang ongeopende Ettergezwellen.

*Symptoma-
ta Secretio-
nis.*

Toevallen van Afscheiding.

Hiertoe behooren stortingen en terughoudingen der Uitloozing.

*Profluvia
sanguinea.
Hemoptysis.*

Bloedyloejingen.

Bloedspuwing, Uitracheling van Schuimend Bloed, is een Toeval eenes Gewonden Long, en Gekneusde Borst.

Hematemesis.

Bloedbraaking, is een Toeval van een Gekwetste Maag, of Kneuzing derzelve of doorgezwolgen Bloedsuiger.

Bloed-

Bloedwatering, is een Toeval op een Gekwetste Blaas of Nier, volgende op het Tillen van te zwaar gewigt, de Steen in de Blaas, Aambijen. *Hæmaturia.*

Bloedyloed uit de Baarmoeder, is een Toeval der beleedigde Baarmoeder, voornamentlijk bij Zwangere, of wen 'er Vleesproppen in dezelve zijn. *Metronhægia.*

Bloedige afgang, is een Toeval 't geen of Kwetzing der Ingewanden of Kneuzing des Buiks te kennen geeft. *Diarrhæa cruenta.*

Vloeyende Aambijen, is een Toeval van Aambijen, of Uitwasfing, of Kanker der Ingewanden. *Fluxus hæmorrhoidales.*

Onbloedige Vloeden.

Braaking, is een Toeval van geschudde Hersenen, Gekwetst Middenrif, geklemde Breuk, Gekneusde Maag, Ophooping van Water in de Nieren. *Profluvia non sanguinea. Vomitus.*

Darmkronkel, Drekbraaking, gepaard met beletten stoelgang, is een Toeval van Geklemde Breuk, of Vernauwden Regtendarm. *Ileus.*

Buikloop, te menigvuldig, is een Toeval van een langgeslooten Etterzak, of van Zweeren, Ettergezwellen, Wonden, uit welke de Etter opgeslurbt word, Pisophouding, of het aanleggen, en geduurende een *Diarrhæa.*

een geruimen tijd aanblijven van een aftrek-
zel van Aloe.

*Ptyalis-
mus.*

Het Kwijlen, eene groote Uitloozing van Speekzel, is een Toeval van een Ontwrichten of Gebrooken Onderkaak, of van een Gekwetste Speekzelbuis, van een Zweer in den Mond, een Scherpe en Prikkelende Tand, Opstopping der Pis, aanlegging van Uitwendige Kwikmidde-
len.

*Ptyalismus
purulentus.*

Etterkwijling, is een Toeval van Ver-
zweering in het Oor, in de Neus, of
in de Keel.

*Anaca-
thasis.*

Etterloozing, uit de Longen, is een
Toeval van Gekwetste Long, Gekneusde
Borst, Etterborst.

Diabetes.

Pisyloed, is een Toeval van Ge-
kneusde Lendenen.

Enuresis.

Onwillige Pisyloed, is een Toeval van
een Ontwrichten wervel, van een Vlees-
prop in de Scheede of Baarmoeder; Uit-
zakking van deeze, Blaasbreuk, Fistel
der Blaas, Steensnijding, moeilijken Ar-
beid.

*Incontin-
tia alvi.*

Onwillige Stoelgang, is een Toeval
eener Ontwrichte Lendenwervel, of ver-
breeking van deeze, van een beleedigd of
geschud Ruggemerg, van den Kanker, of
Gezwellen in den Rechtendarm, of aan
de Sluitspier van deeze, bij de Steensnij-
ding

ding of de Aarsfistel aangebrachte Verwonding.

Etterwateren, is nu eens een Toeval *Pyuria* van den Steen, van Aambijen, van Gewetste Nieren of Blaas, dan eens van opgenoomen Etterstofte.

Wittenvloed, uit de Scheede of Baarmoeder, is een Toeval van een Zweer, of den Kanker in deeze Deelen, of van derzelver Vleesch, of Slijmproppen, of Uitzakking van de Baarmoeder zelve. *Leucorrhœa.*

Druipert, het vloejen van een Etterachtig of Slijmachtige Stoffe uit den Pisweg, is soms een Toeval van Steen in den Blaas, of van een Ingebracht Waskaarsje in dezelve, of van een Zweer, of Klemming der Voorhuid. *Gonorrhœa.*

Winderigheid, is door haar Oprisping en Windloozing een Toeval bij hen die Gebrooken gaan. *Flatulentia.*

Windloozing, door de Scheede of Pisbuis, is een Toeval bij den Aarsfistel, in de Blaas of Scheede zich openende. *Aedopsia.*

Terughouding der Aftefcheidene. *Retentiones Excrementorum.*

Pisopstopping, of in de Blaas of in de Nieren of in den Pisbuis; *die der Pisbuis* is een Toeval van een Steen, of Uitwas in deezen weg zich ophoudende, van eenig Gezwel in den omtrek des
H Bil-

Bilnaads, of tusſchen de Blaas en den Regtendarm; van een Vernauwd en of Ontſtooken Piſweg, van eene Krampachtige zamentrekking der Sluitspier van de Blaas, van een Verlamde Blaas, een door Zucht opgezwollen Roede, zamengegroeide Voorhuid.

*Ischuria
renalis.*

Die der Nieren, is een Toeval van, of bij een Ontſtooken, of Gekneusde Nier, van een beledigde of Krampige Blaas, gelijk ſoms na de Steenſnijding gebeurt.

Dysuria.

Moeilijke Waterlooſing, zijnde eene Pijnlijke of Brandende piſlooſing, is een Toeval van den Steen, van Ontſtooken Aambijen, van een verſchen Kwaadaartigen Druipert, en ſoms van Uitwendig aangelegde ſpaanſche Vliegen.

*Dysmenor-
hagia.*

Belette Maandyloeiſing, is een Toeval uit een ontaart Zamengegroeide of Bedorven Opening of Mond der Baarmoeder, der Scheede of Uitwendige Teeldeelen.

*Obſtipatio
alvi.*

Hardlijvigheid, is een Toeval, waarbij de Regtendarm Zamengegroeid of Vernauwd, of met Vleeschproppen bezet is, of wen deeze of de Galblaas Gewond is, of als er een geklemde Breuk aanwezig is.

*Over de Kenteecken der Ziekten.**Semeiotica*

Een Kenteecken, is zodanig een Verschijnzel, waardoor wij in staat zijn den Aart en Gesteldheid van eene aanwezige, voorbijgegaane, of noch aanstaande ziekte te onderkennen.

Signum.

De Kenteecken der Ziekten worden verdeeld.

1. In zodanige welke den tegenswoordigen staat der Ziekten aanwijzen.

Diagnostica.

2. In die, welke deszelfs voorgegaanen staat aankondigen.

Anamnastica.

3. Eindelijk in de zulke, welke het aanstaande Lot der Ziekte voorspellen.

Prognastica.

Die Kenteecken welke den tegenwoordig zijnde staat der Ziekten aanduiden, worden wederom verdeeld, in *eigen*, *gemeenen*, en *over- of bijkomende*.

Propria.
Communia.
Epigenomena,
Bona, æquivoca, mala.

De voorspellende Kenteecken zijn *Goede*, *Dubbelzinnige*, *twijfelachtige*, of *Kwaade*.

*De Onderscheiding der Ziekten.**Diagnosis Morborum.*

Is die Wetenschap, welke de Kenteecken opleevert, waar door wij eene

aanweezige Ziekte kennen , en van alle andere onderscheiden kunnen. Op deeze wijze erlangen wij deeze Kenteekenen , door behulp onzer uitwendige Zintuigen , door een gezonde Beoordeeling , en door Vergelijking.

Tactus.

1. Door het *Gevoel* , het welk door de Vingeren of door behulp van Werktuigen , als een Tentijzer of Snijstaaf , geschied ; onderzoeken wij de diepte , en rigting der Wonden en Zweeren , den schuilende Steen in de Blaas , de Ontwrichtingen , en Beenbreuken , de Hardheid , en Weekheid , Vochtsgolving , Klop-ping , Hette of Koude der Gezwel-len.

Visus.

2. *Het Gezicht* , doet ons de uitwendige gedaante der gebreken kennen ; zo zien wij de Uitgestrektheid van Wonden en Zweeren ; den omtrek en de Couleur der Gezwel-len.

Door het beschouwen der Stoffe , welke een Wond of Zweer opgeeft , krijgen wij onderrichting nopens de belee-digde inwendige Deelen ; zo kunnen wij bij Loozing van Drekstoffe in een Buik-wond ,

wond, van eene kwetzing der dikke Darmen verzeekerd zijn.

3. *Het Gehoor*, Leevert ons het gekraak der Gebrooken Beeneindens en van de Lucht in het Luchtgezwel. *Auditus.*
4. *De Reuk* doet ons de Lucht bij verstorven Deelen; en bij verwondingen der dikke Ingewanden of der Blaas, door de Stoffe te onderscheiden, erkennen. *Olfactus.*
5. *De Smaak*, dus kan het bittere ons ten waarborg zijn, dat bij eene Buikwond de Galblaas gekwetst is. *Gustus.*
6. *Beoordeeling*, hier door spooren wij den aart der Ziekte na, door acht te geeven op de Toevallen der Ziekten, op de werking der Oorzaaken, welke de Ziekte gewrocht hadden, en op de schadelijke zo wel als helpende Middelen, welke aangebracht worden. *Ratiocinium.*
7. *Vergelijking*, waardoor wij minder kennelijke met de meer bekende gebreken vergelijken. *Analogia.*

*Motus au-
tomaticus.*

3. *De werktuigige beweging*, daarenboven, des deels, en *de pijn*, geeven dikwerf duidelijk genoeg den zeetel des gebreks te kennen.

Ijder Ziekte heeft zijn eigene, gemeene, en bijkoomende Kenteecken.

*Proprium
signum.*

Het *eigen* of *ziektkundig* of *onderscheidend Kenmerk* van eenige Ziekte, is zodanig een, waardoor de Ziekte van alle andere te onderkennen is; dus is de Klopping bij een waare Slagader-spat, de Kuil of Indrukking der Vinger bij het Zuchtgezwel, en het gekraak in het Celwijs Weeffel een eigen Kenteecken bij het Luchtgezwel.

Somwijlen echter bestaat dit onderscheidend Kenteecken op zich zelve alleen, soms moeten er verscheiden Kenteecken te gelijk daar toe zamenloopen. Want er zijn gevallen welke geen *eigen, onderscheidend Kenteecken* hebben, en dierhalven met geen mogelijkheid kunnen ontdekt worden; dus bij voorbeeld leevert uitgevaat Bloed onder het Bekkeneel geen eenig, onderscheidend Kenteecken op,

*Commune
signum.*

Door een *gemeen Kenteecken* word verstaan, zodanig een het welk aan verschillende Ziekten gemeen is; zo is de pijn

pijn een Teeken het geen zeer veele zo wel Koude als Heete Gezwellen verzelt.

Bijkomende, het welk aanduidt, dat er bij de aanwezig zijnde noch eene andere Ziekte zal vooraf gaan of volgen. Zo maakt een tusfchenpoozende Koorts, na eene verwonding volgende, een bijkoomend Kenteecken.

*Signum,
Epigeno-
menon.*

Herinnering der Ziekte.

Is die wetenschap, welke de Kenteecken opleevert, waar uit wij de Oorzaaken der Ziekte ontdekken.

*Anamnesis
Morbo-
rum.*

De *Naaste Oorzaak* ontdekken wij, 1 uit den aart der Ziekte, 2 uit eene bekende werking van de opwekkende of afgeleegene oorzaak, 3 uit de tegenwoordigheid van de voorbeschikkende Oorzaak.

De *Opwekkende Oorzaak*, word dikwerf kennelijk door het verhaal des lijders, vooral dan wanneer eenig uitwendig geweld, of andere uitwendige Oorzaaken zijn voorgegaan; indien in tegendeel eene bij den Zieken onbekende Inwendige Oorzaak mogt plaats grijpen, dan is het de plicht des Heelmeesters alle de Inwendige Oorzaaken natespeu-

H 4 ren,

ren, welke zodanige eene Ziekte kunnen daar stellen.

Hier toe dierhalven behooren het wel acht geeven op, en erkennen van, de Uitwerkwelen der zes niet natuurlijke dingen, en van voorgegaane Ziekten.

*Prognosis
Morborum.*

Voorspelling der Ziekten.

Is dat Leerstuk, het welk de Kentee-kenen aan de hand geeft, waar uit wij de aanstaande gesteldheid der Ziekte kunnen voorzeggen.

Bona.

De *Voorspellende Kentee-kenen* zijn:

Goede, welke hoop op Leeven en Gezondheid geeven.

Æquivoca.

Twijfelachtige, welke noch gevaar, noch moeilijkheid in de Geneezing voor-
spellen.

Mala.

Kwaade, welke forboden zijn van gevaar, of des Doods.

Door deeze Kentee-kenen voorspellen wij:

*Morbi
Exitus.*

1. *Den Uitgang, of het Einde der Ziekte*, in de Gezondheid, in een andere Ziekte, of in den Dood.

*Morbi sa-
natio.*

2. *De Geneezing der Ziekte*, welke of Gemakkelijk, Moeilijk of Onmogelijk zijn zal

Het

Het is altijd de plicht van een Verstandig Heelmeester in twijfelachtige gevallen geen zekere, maar altijd waarschijnlijke voorspellingen te maaken.

De Uitkomst en Geneezing van iedere Ziekte word, in de bijzondere Ziektekunde, geleeraard.

Over de Geneezing der Ziekten.

De Geneezing der Ziekten in het Algemeen.

De *Geneezing* bestaat in het wegneemen van de Naaste Oorzaak der Ziekten. *Curatio.*

Deze wegneeming geschied of door de eigen Natuurskrachten of door behulp der *Konst*; hier van daan is de Geneezing, of *Natuurlijke*, of *Konstige*. *Naturalis. Artificialis.*

De *Geneezende Natuurskrachten*, zijn zodanige magten in de vaste of vloeibaare Deelen bevat, waardoor de Natuur in staat gesteld word de Ziekte te-gentegaan, of te Geneezen, hier toe behooren voornamentlijk.

1. *De Zamenheelende Kragt*, welke de Wonden, Zweeren, en Beenbreuken geneest. *Vis Consolidans.*

Vis suppuratoria.

2. *De Ettervormende Kragt*, welke de Raauwe, Verstopte, Scherpe, Verstorvene, Bedorvene, of Vreemde, van de Gezonde Deelen afscheid.

Vis absorbens.

3. *Opslurpende Kragt*, waardoor uitgevaat Bloed, Wije, Water, of andere Vogten door de Opslurpende Vaaten word aangetrokken, en hier door Uitvaatingen, Waterzuchten en andere Gezwellen gelukkig doet verdwijnen.

Vis excernens.

4. *Uitdrijvende Kragt*, deeze drijft de Vochten door de Huid, Nieren, Darmen, gemaakte of Natuurlijke Zweeren, naar buiten, het zij zulks door Verplaatzing of door eene Scheiding geschiede.

Vis vitalis aucta.

5. *Vermeerderde Leevenskragt*, waardoor meermaalen Gezwellen, welke hun Oorsprong aan Verstopping schuldig zijn, opgelost worden.

Vis Vitalis imminuta.

6. *Verminderde Leevenskragt*, soms word hier door de gevaarlijkste Bloedvliet, wen dezelve eene flauwte te weegbrengt, geneezen.

Appetitus Peculiaris.

7. *Een bijzondere Trek*, geeft soms eenig onverwagt, doch heilzaam mid-

middel aan de Hand , waardoor de Ziekte 't ondergebracht word.

De Meeste der Natuurskrachten zijn ons echter tot nog toe onbekend.

Zeër veele Ziekten worden daarenboven zonder eenige eigentlijke Hulpmiddelen geneezen, maar wijken door eene gereegelde aanwending der Natuurlijke dingen, als van de *Lucht*, *Spijs*, *Drank*, *Zielsdriften*, *Rust*, *Beweeging*, *Veranderd gestel*; *Climaat*.

De *Middelen*, welke de konst bij de hand neemt ter Geneezing van Ziekten, zijn drieërlij; de *Leeyensreegel*, *Hulpmiddelen*, *Werktuigen*. Hier van word de Geneezing der Ziekten door de *Konst* verdeeld:

In dat gedeelte, het welk de Ziekten geneest door Voedzel, en behoorlijke Reegeling der Natuurlijke dingen.

Hygieine.

In dat stuk, het welk de Hulp- of Geneesmiddelen ordent.

Pharmaceutica.

En in dat gedeelte, waar in of de Hand alleen, of Werktuigen, of een gereegeld Verband vereischt word.

Chirurgia.

En daar ieder Ziekte, of voorgekoomen, of geheel, of maar ten deele Geneezen kan worden; verdeelt men de Geneezing.

I. In

1. In eene *Voorbehoedende*.
2. In eene *Onderhoudende*.
3. In eene *Volkoomen* Geneezing.

*Methodus.
Curandi.*

De Geneezingswijze, is de reegel, waarna de Geneezing moet ingericht worden.

Om deeze Geneeswijze wel en gelukkig te beraamen, moet de Heelmeester met alle naauwkeurigheid acht geeven bij iedere Ziekte; welke zij;

Indicans.

1. Het *Aanwijzende*, het welke de wegneeming der Ziekte vordert.

Indicatio.

2. *De Aanwijzing*, waardoor de Ziekte kan weggenoomen worden.

Indicatum.

3. *Het Aangeweezene*, het geen in staat is de Wegneeming uitte werken; en of er geene

Contra Indicans,

4. *Tegen Aanwijzing*, of zodanige gesteldheid, welke belet het Aangeweezene aan te leggen, aanwezig is.

Het Aanwijzende, onderstelt de Naaste Oorzaak welke moet weggenoomen worden.

De Aanwijzing, is de werking des hulpmiddels, waardoor de Ziekte Genezen word.

Het

Het Aangeweene, is het Hulpmiddel of Werktuig zelve, welk de Kragt ter wegneeming in zich bevat.

De *Tegen Aanwijzing*, is eene gesteldheid der Ziekte, of van het aangeweene, tegen de Geneezing aanlopende, of strijdende.

Daarenboven word de Geneeswijze verdeeld in eene *Redelijke*, welke op aanwijzingen gegrond is; en *Proefkundige*, welke zonder deeze alleen op Ondervinding rust.

*Rationalis.
Empirica.*

De *Redelijke Geneestragt*, kan alleen in Ziekten, omtrend welker aart men zeker is, plaats vinden.

De *Proefkundige*, word gebeezigd in zodanige Ziekten, welker aart onbekend is; hier van kan men eigenzoortige hulpmiddelen in deezen Proefondervindelijk toedienen.

De Bijzondere Geneezing der Ziekten.

*Curatio
Morborum
speciatim.*

De Ziekten of derzelver Naaste Oorzaaken worden, door de volgende Hulpmiddelen of Werktuigen, weggenoomen.

De

*De Geneezing der eenvoudige Ziekten,
in de vaste Deelen.*

1. *De Slapheid der Vezelen en Weekheid der Beenderen*; door Versterkende, Zamentrekkende Middelen, koud Water, en Omzwagteling.

De Stijfheid der Vezelen, en Brosheid der Beenderen; door Verzachtende, Slijmige, Olijachtige.

Vermeerderde Prikkelbaarheid; door Wegneeming der Prikkel, Verdoovende, Verzachtende, soms Versterkende.

Verminderde Prikkelbaarheid; door Prikkelende, en Versterkende.

Kramp; door Verdoovende; Heulsap, de Kwikgom.

Lamheid, vereischt Zenuwsterkende, Prikkelende, vooral Spaansche vliegen.

Vermeerderd Gevoel, en *Verminderd Gevoel*, eischen dezelve Middelen als in de Prikkelbaarheid.

De Geneezing der Werktuigige Ziekten, word in de Bijzondere Ziektekunde geleerd.

*De Geneezing der Ziekten in de
Vloejbaare Deelen.*

Volbloedigheid, word Geneezen door Aderlaaten en Schraal Voedzel.

Bloed-

Bloedleedigheid, door Voedzaame en Versterkende.

Dikheid of *Verdikking*, door Oplossende, Ontsteekingweerende en waterige Dranken.

Dunheid, door Verdikkende en Versterkende.

Zuure Scherpheid, luistert na Opflurpende; Aarde, Loogzouten, Bittere.

Loogzoutige Scherpheid, door Zuure.

Pekelige Scherpheid, Omwindende, Verdunnende, Afspoelende.

Pokkige Scherpheid, door Kwikmiddelen.

Scheurbuikige Scherpheid, door Citroensap; Oranjesap; en Versche Kruiden.

Gigtige Scherpheid, door eigensoortige, als Spiesglas, Wolfwortel.

Van het Voeteuvel, koud Water, eigenzoortige.

Verkoudheid Stoffe, bereiding van Antimonie en eigenzoortige.

Kropzeerige Stoffe, Koortsbast, Scheerling, Venetiaansche Zeep.

Kankerachtige Stoffe, Scheerling, en andere eigenzoortige.

Die der Pestkool Stoffe door Wijnruit Azijn, Campher, en eigenzoortige.

Rottige Stoffe, door Rottingweerende, Koortsbast, Campher, Arnica, Wijnruit.

Sterke Stoffe, Buikzuiverende, en met Honig voorziene Middelen.

Die met Beenbederf, word door Peruviaansche Bast, door de Duivelsdrek soms geneezen.

Ophooping in de eerste Weegen, door Braak- en Buikzuiverende Middelen.

Dwaaling van Plaats, teruggedrijvende, koud Water.

Ophouding van de Stoffe der Doorwazeming, door Zweetdrijvende.

Ophouding der Pis, door wegneeming van de belemmerende Oorzaak.

De belette Stoelgang, door Clijsteeren, en Buikopenende.

Ophouding van 't Zog, door Uithaaling met de Luchtpomp.

De Agterblijving der Maandstonden, door Hervoorbrenging van dezelve.

De Agterblijving der Aambijen, door Bloedzuigers,

De te Groote Uitloozing van Bloed of ander Vocht, door Stempende Middelen.

Uitvaating en 't stilstaan der Vochten, door Oplossende, Stovingen; Inwendige Ontlastende Middelen, en 't maken eener Opening.

Ver-

Verplaatzing, door eene *Opening*.

Ophooping Ontsteeking, worden geneezen, door *Ontsteeking* weerende, uitloozende, terugtrekkende, omwindende, middelen, het wegnemen des prikkels, *Aderlating*, koud water.

Over den Levensregel der Zieken. *Hygieine.*

De *Achtgeving* op het *Voedsel* en *Viaus*, het *Regelen* der *Natuurlijke* dingen, welke onder het bereik des *Heelmeesters* in de *behandeling* van *Heelkundige* gebreken, vereischt worden, maaken dit *Leerstuk* uit.

Deeze *Regeling* geeft ons de zes *Natuurlijke* dingen, door welker juiste *inachtneeming* de *gezondheid* bewaard, en de *Ziekten* geneezen kunnen worden, hier toe behooren dus:

1. De *Lucht*. 2. *Spijs* en *Drank*. 3. *Beweeging* en *Rust*. 4. *Zielsaandoeningen*. 5. *Opgehouden* en *Uitgeloosde*. 6. Het *Slaapen*, en *Waaken*.

De Lucht.

Deeze zij bij *Wonden*, en *Zweeren*, matig warm, zuiver en still, met *vermijding* van *Rottige* of door *Ziektestoffe* besmette *Lucht*, of te vogtige, te koude,

I

of

of te warme. Ook moeten Wonden en Zweeren niet lang aan de Lucht, schoon dezelve zuiver is, worden blootgesteld. Het verband moet spoedig, en onder het dampen van eenige welriekende Stoffe aangelegd worden.

De Spijze.

Moet in zijne hoedanigheid en hoeveelheid alle goede vereischters hebben. Zij moet gemakkelijk te verteeren zijn, en in geene te groote of te geringe hoeveelheid op eens gebruikt worden.

Dieta plena, mediocris, tenuis.

De *Spijs-Regeling*, is drieërlei: eene *Volledige*, *Middenmatige*, *Sobere*.

De *Volledige* of *Voedende*, is de zodanige, welke niet alleen de Ligchaamskrachten onderhoudt, maar ook dezelve vermeerdert. Hier toe behooren:

Groentensoepen met Vleeschsoepen.

Vleesch van gesneedene jonge Dieren.

Jongere Groentens.

Gebraaden Hoendervleesch.

Deeze Spijsregeling is dienstig voor sterke Menschen, welke ligte Wonden hebben; of van eene Ziekte geheel teruggekoomen en hersteld zijn.

De *Middenmatige* onderhoudt wel de krachten, maar vermeerdert dezelve niet; gelijk

Groen-

Groenten- of Rijstsoepen.

Gekookt Hoender vleesch.

Gekookte rijpe Vruchten.

Deeze Spijsregel is nuttig aan Gewonden, en aan hen die aan andere Kwaa-
len fukkelen, waar bij geene Ontsteeking
noch Koorts aanwezig is.

De Sobere, of Schraale, is die, welke
de verminderde kragten eenigzints in stand
doet blijven; als

Groenten, of Meelsoepen.

Gekookte zuure Vruchten.

Aan hen die zwaare Wonden gekreegen
hebben, en waar bij eene Wond-koorts
of Ontsteeking zich paart, word deeze
regel voorgeschreeven; hier van word
deeze de Ontsteeking tegengaande behan-
deling genaamd.

In alle gevallen echter moet de Heel-
meester in 't oog houden, dat hij den Leef-
regel schikke, naar de Jaaren, Gewoon-
te, en Tijdsgelegenheid, waar in de Zie-
ke zich bevind.

De Drank.

Hen die het gewoon zijn, is *Water* de
beste Drank, *Wijn* en goed *Bier*, komt
hen, welke zwak of even van eene Ziek-
te opkoomen, doch zonder Koorts of

Ontsteeking zich bevinden, te stade. Limonade of een afkookzel van Garst met Honig en Azijn, of eene dunne Amandelmelk met Salpeterzout, kan men gevoeglijk in Ontsteeken Ziektens geeven.

De Beweeging en Rust.

Eene matige Beweeging kan men aan hen toestaan, bij welke noch Koorts noch Ontsteeking noch gebrookene Ledematen plaats grijpen. Eene *geboogene* richting komt bijna in alle gebrooken Leeden te stade. Het lang agter een liggen op het Heiligbeen moet zo veel mogelijk bij Zieken vermijd worden, waarop men voornamentlijk in de Breuk der Dije, of van het Been te letten hebbe.

Ziels-Aandoening.

De Hoop en gematigde Vreugd zijn bij alle Zieken voordeelig, daar in tegendeel alle andere Aandoeningen, Ziels- of Verstands Werkingen, of al te groote Inspanningen, zorgvuldig vermijd moeten worden.

Opgehouden, en Uitgeworpen.

De Stoelgang, Waterloozing, Huidsdoorwazeming, moeten dagelijks onderhouden

den worden, en teruggehouden, bevorderd worden; de Stoelgang door Clijstieren; het Water maaken en de Uitwazeming door Drank, welke of Pisdrijvend, of Uitwazeming bevorderend zijn moet.

Het Slaapen en Waaken.

De Slaap zij gematigd; daar het Waaken immer Schadelijk is.

Over de Geneezing door Hulpmiddelen.

Wen de Heelkundige Ziekten Hulpmiddelen vorderen, en dezelve worden toegediend, word zulks het Leerstuk der Hulpmiddelen genaamd. *Pharmaceutica.*

Door Hulpmiddelen, verstaan wij die weezens, welke uit de drie Rijken der Natuur genoomen, geschikt zijn, om Ziekten te Geneezen. Hierom worden dezelve voor eerst verdeeld in Hulpmiddelen van het *Planten - Rijk*, *Dieren - Rijk*, en *Delfstoffelijk Rijk*.

De Hulpmiddelen ter Geneezing der Uitwendige Ligchaams kwaalen geschikt, worden of uitwendig aangevoerd; of in de Maag ingenoomen; daarom worden dezelve in de tweede plaats verdeeld in *Uitwendige* en *Inwendige*.

En vermids dezelve, of zo, als de Natuur dezelve opleevert, of door de Kruidmengkunde veranderd en bereid, of

door de Hand des Heelmeesters of Kruidkundigen uit veele enkele zamengesteld worden, zo worden de Hulpmiddelen in de derde plaats Onderdeeld, in *Enkele*, *Bereidde*, en *Zamengestelde* Hulpmiddelen. Daar eindelijk de Werking der Hulpmiddelen van derzelve Zamenstellende Deelen afhangt, en *deez*e naar gelang van derzelve verscheidenheid ook zeer veel verschillen; zo worden de Middelen ook na den *Aart* of *Hoedanigheid* van derzelve Zamenstellende Deelen verdeeld in

Slijmige, *Olieächtige*, *Geleiachtige*, *Gomachtige*, *Harsachtige*, *Lijmerige*, *Balsmach*tige, *Wrange*, *Welriekende*, *Zeepachtige*, *Scherpe*, *Brandende*, *Verdoovende*; *Zuure*, *Loogzoutige*, *Geestrijke*; *Luchtvolle*, *Aardachtige*, *Metaalachtige*, *Waterige*, *Werktuigige*.

Naar hunne *Werking*, zijn zij: *Verzachtende*, *Zamentrekkende*, *Versterkende*, *Bijtende*, *Opdroogende*; *Bevochtigende*, *Omwindende*; *Pijnstillende*, *Ettermaakende*; *Aantrekkende*, *Terugdrijvende*; *Wegvreetende*, *Verbeeterende*, *Afvaagende*; *Heelende*; *Litteeken bevorderende*; *Verwarmende*, *Verkoelende*; *Oplosfende*, *Ontleedigende*; *Eigensoortige*.

Als

Als een noodwendig vereischte voor een Heelmeester is het noodig, dat hij weete, welke de Geschikteste gedaante zij, waar onder de Geneesmiddelen moeten aangelegd worden. Van hier dat de Verdeeling derzelve ook naar gelang van derzelve Aanvoering, gemaakt worde; voor eerst.

1. in *Voorschriften van de Bereidde*; als van overgehaalde Wateren, Azijnen, Geesten; Tinctuuren, Aftrekfels, Elixirs, Uittrekzels; Olieën, Afkookzels, Honingen, Vochten, Slijmen, Zeepen; Mergen, Harsfen, Sappen, Zouten, Reuzels, Smeer, Bereidde Spongie, Bereidde Aarde, en Metaalen.

2. In *Voorschriften van Zamengestelde*, als Zamengestelde Wateren; Tinctuuren; Speciën; Stoovingen, zo Drooge als Natte, Omslaagen, Spoelranken, Mondspoelingen Inspuitingen, Clijsteeren, Wasfchingen, Baden; Wademingen, Berookingen; Poeders, Plaasters, Smeeringen, Zalven, Wrijvingen, Slikmiddelen; Zetpillen, Koekjes, Steenen, Koogeltjes; Bougies.

En uit dit alles volgt, dat de Heelkundige Kruidmengkunde zich gemakkelijk in drieën doet onderscheiden:

Waar van het eerste over de *Eenvoudige of Enkele*, het tweede over de *Bereide of Zamengestelde* middelen en het derde over de wijze om dezelve tot een Uitwendig gebruik voorteschuiven handelt.

*Curatio
Manualis.*

Over de Hand-dadige Geneezing der Ziekten.

Onder den eigentlichen naam van Heelkunde behoort dat Gedeelte der Geneeskunde, het welk of door de Hand alleen, of met behulp van Werktuigen, of door gereegelde Verbanden de Ziekten geneest. De Geneezing door de Hand alleen word dan gebeezigd, wanneer noch een behoorlijke Levensregel, noch de Geneesmiddelen ter Geneezing voldoen.

De Hulpmiddelen, welke bij de Hand-dadige Heelkunde gebeezigd worden, zijn, de Handen, het Verband, en de Werktuigen. Daarom word ze ook in zo veele Leerstukken verdeeld, als:

1. *Het Leerstuk der Verbanden*; waar in de *Zamenstelling*, en het *Aanleggen* derzelver, geleeraard word.

2. *Het*

2. *Het Leerstuk der Werktuigen*, welke de gedaante, Zamenstelling, Stof, Verdeeling, Werking en Gebruik van deeze leert, en te kennen geeft.

3. *Het Leerstuk der Konstbewerkingen*; in dit Leerstuk word gehandeld over de *Aanwijzingen*, *Tegenaanwijzingen*, de *Plaats*, *Voorbereiding* der Zieken, *Toestel* tot het Verband, en Werktuigen; *Ligging* zo met opzicht van den Lijder als Heelmeester; en de Handeling der Konstbewerking zelve; en eindelijk over het Verband, en al het geen *Onder* of *Na* de Konstbewerking zou kunnen voorvallen.

De Ouden verdeelden de Konstbewerking naar de onderscheiden Uitwerkzelen, welke dezelve te weegbragten, in zeven foorten.

1. In eene *Zamenvoeging* van het geen *Synthesis.*
Tegennatuurlijk gescheiden was.

2. In eene *Terugbrenging*, waardoor *Taxis.*
de Deelen, welke hunne natuurlijke Holligheid verlaaten hadden, worden in hunne plaats hersteld.

- Diorthosis.* 3. In eene *Teregtstelling*, of *Regting*, welke kwalijk gevormde Deelen tragt te veranderen.
- Diæresis.* 4. In eene *Vaneenscheiding*, waardoor de Deelen tegennatuurlijk vereenigd, van elkander worden gescheiden.
- Exeresis.* 5. In eene *Uitneeming*, waardoor Vreemde Ligchaamen uitgenoomen worden.
- Prosthesis.* 6. In eene *Bijvoeging*, welke het Ontbrekende aanvult.
- Aphæresis.* 7. In eene *Wegneeming*, welke het Overtollige wegneemt.

Hedendaags verdeelt men de Kunstbewerkingen.

- Manualis.* 1. In *Hand-dadige*, welke alleen door de Hand volbragt worden; als de Herstelling van Breuken, Ontwrichtingen.
- Instrumentalis.* 2. In *Werktuigige*, welke door de Hand met Werktuigen gewapend geschied, als Aderlaaten, Panbooren, Afzetten.

L I J S T

DER

HEELKUNDIGE VERBANDEN.

Hier toe behoort eene zekere voorraad van verscheiden Zamenstellingen van de Eenvoudigste tot de meest Moeilijke, waarom wij den Heere PLENCK in de opgaa-ve derzelver stiptelijk zullen volgen.

- I. Plukzel , of uitgeraafelde Linnen-
draaden; welke bijzonder Zaamen-
gevoegd, uitmaaken:
1. Wieken.
2. Steekwieken.
- II. Plaasters : of andere Geneesmid-
delen.
- III. Drukdoeken.
- VI. Enkele Zwagtels , of Windzels.
- Rondgaande* Windzels.
- Opklimmend* Windzel.
- Nederdaalend* Windzel.

Ver.

Vereenigend Windzel.
Uitdrijvend Windzel.
Zamendrukkend Windzel.
Vasthoudend Windzel.

V. Zamengestelde Windzels.

VI. Bijkoomende zaaken, als: *Spalken*,
Kusfens, *Banden*, *Gaarn*, enz.

Hoofdwindzels.

Het Groote Hoofddekzel.
Het Kleine Hoofddekzel.
Het Hoofdverband.
De Slingerband.
Zeshoofdige Band.
Vereenigende Band.
Het Schuitverband.
Het Zonneverband.
Verband bij de Panbooring.

Oogwindzels.

Eenoogig Verband.
Dubbel Oogverband.
Drieboekig Oogverband.
Het Oogverband van den Heer WENCEL.

Neusverbanden.

Het Zwaluw Verband.
Het onderscheidend Verband.
De Neus-slingerband.

Ver-

Verbanden voor de Lippen.

Verband voor den Hazenmond.

Verband voor de Boovenlip.

Verband voor de Onderlip.

Verbanden voor de Onderkaak.

De Enkele Muilband.

De Dubbele Muilband.

De Slingerband.

Verband voor het Aangezicht.

Het Momaangezicht.

Verbanden aan den Hals.

Het Zamenhoudende, Vereenigend Windzel.

Het Verdeelend Windzel.

Het Verband bij de Strotsneede.

Het Zamenvoegend Windzel.

Verbanden voor de Rug en Lendenen.

De Schouderband met het Servet.

Vierspans Verband; Middellijs Windzel.

Verbanden tot de Borsten.

Vierhoofdig Verband tot het afzetten der Borst.

Enkel ophoudend Verband.

Dubbel ophoudend Verband.

T wijze band voor de Borsten.

Ver-

Verbanden tot den Buik.

De Vereenigende Band.

Buiks Cingel.

Verbanden tot het Manlijk Lid.

Verband voor de Verwonding der Roede.

Draagband voor den Balzak.

Schortband voor denzelven.

Verband voor der Vrouwen Boezem.

Boezemband.

Verband voor de Bilnaad en Billen.

Enkelvoudig T Verband.

Dubbeld T Verband.

Verband tot de Liesch.

Het Koornaair Verband.

Het Verband voor de Liesbreuk.

Verband voor den Schoudertop.

Enkel Ster Verband.

Dubbel Ster Verband.

Opklimmend Koornaair.

Nederdaalend Koornaair.

Verband voor den Opper- en Onderarm.

Verband tot de Breuk van den Arm.

*Verband tegens het Ontwrichten der
Schouder.*

Verband bij het afzetten des Arms.

Verband bij het Afzetten des Onderarms.

Verband tot het Gewricht des Elleboogs.

*Verband tot de Ontwrichting des Ellepijps
Ver-*

Verband tot het Aderlaaten.

Verband bij eene beleedigde Slagader.

Verband bij eene Slagader Breuk.

Verband tot de Hand en Vingeren.

Verband tot de Voor-hand.

Verband tot de Na-hand.

Verband tot eene Vinger.

Verband tot alle de Vingeren.

De Vingerboed.

Het Verband tot de Aderlaating op de Hand.

Het Verband na het Afzetten van een Vinger.

De Geheele Handschoen.

De Halve Handschoen.

Verbanden tot de Dije en het Been.

De Koornaair voor de Ontwrichting der Dije.

Het Verband bij de Breuk van 't Dije-been.

Het Verband bij de Breuk van 't Been.

De 18 Hoofdige Band.

Het Verband bij de Afzetting der Dije.

Het Verband bij de Afzetting van het Been.

Verbanden tot de Knie.

Het Verband voor de Ontwrichte Knie.

Verband voor de Langwerpige Breuk der Knieschijf.

Het

*Het Verband voor de Dwarsche Breuk
der Knieschijf.*

*Het Verband voor het breeken en scheu-
ren van den Band der Knieschijf.*

Verbanden tot den Voet en de Toonen.

Het Verband voor den Ontwrichtten Voet.

*Het Verband tot de Aderlaating op den
Voet.*

*Het Verband tot de Breuk van den Pees
van Achilles.*

Verbanden tot de Breuken.

Enkele Breukband voor de rechterliesch.

Enkele Breukband voor de Linkerliesch.

Enkele Breukband met een bolle Pop.

*Enkele Breukband met een buigbaare
Veer.*

Dubbele Band met een buigbaare Veer.

Enkele Band voor de Navelbreuk.

Schortband voor de Navel.

Band tot de Breuk in de Bilnaad.

Ledere Breukband voor Kinderen.

Breukband van Bombazijn.

*Het Verband voor Navelbreuken bij
Kinderen.*

*De Breukband voor Navelbreuken bij
Kinderen.*

*Buikband tegen het te sterk hangen der
Buik.*

